

LATVIJAS MĀKSLAS AKADEMIJA
AKADĒMISKĀ MAĢISTRA PROGRAMMA
VIZUĀLI PLASTISKĀ MĀKSLA
KERAMIKAS APAKŠNOZARE

ILZE DILĀNE

MAĢISTRA DARBS

PAPĪRA PORCELĀNA UN ROKSMĒLUMA PAPĪRA APVIENOJUMS MĀKSLAS
DARBĀ – GRĀMATA KĀ MĀKSLAS TELPA

Maģistra darba

vadītājs *Asociētais profesors Dainis Pundurs*

Katedras

vadītājs *Profesors Dainis Lesiņš*

Nodaļas

vadītājs *Asociētais profesors Dainis Pundurs*

Diplomands *Ilze Dilāne*

studenta apliecības Nr. M190015

**Rīga
2021**

Anotācija

Ilze Dilāne

Papīra porcelāna un roksmēluma papīra apvienojums mākslas darbā – grāmata kā mākslas telpa

Maģistra darbs

Darba vadītājs: Dainis Pundurs, asociētais profesors

Darba apjoms: 54 lpp., 3 skices, 54 fotogrāfijas, pielikumi

Atslēgvārdi: papīra šķiedras porcelāns, roksmēluma papīrs, vizuālās un fizikālās īpašības, materiālu apvienošana, grāmata, mākslas telpa

Darbā pētītā mākslinieciskā problēma saistīta ar šķiedras porcelāna un roksmēluma papīra vizuālo un fizikālo īpašību salīdzinājumu vienota skulpturāla objekta radīšanas procesā. Novērotas un aprakstītas abu materiālu vizuālās un fizikālās īpašības. Analizēti (aprakstīti un ilustrēti) procesa posmi. Secināts, ka roksmēluma papīrā tāpat kā porcelānā var panākt faktūras ar piejaukumiem masā. Gan roksmēluma papīrs, gan porcelāns žūšanas procesā saraujas un var būt gaismas caurlaidīgs. Ja porcelānu iestrādā roksmēluma papīrā, tad papīrs saraujoties aptver porcelānu, aizsargājot to no apbružāšanas, veidojot neitrālu ierāmējumu. Izdevies izveidot mākslas objektu – grāmatu kā izstādes telpu, parādot šķiedras porcelāna un roksmēluma papīra vizuālo mijiedarbību minimālisma stilā.

Abstract

Ilze Dilāne

Combining paper porcelain and handmade paper in creating artwork – the book as exhibition space

Master's thesis

Advisor: Dainis Pundurs, associate professor

Amount: 54 pp., 3 sketches, 54 photos, appendices

Keywords: paper porcelain, handmade paper, visual and physical characteristics, material combination, artist book, exhibition space

The artistic problem examined in the thesis is connected to the comparison of the visual and the physical characteristics of paper porcelain and handmade paper combination in the process of creating one sculptural object. The visual and the physical characteristics of both materials have been observed and described. The preparation and conducting of this experiment has been observed stepwise and it was described and documented. It can be concluded that handmade paper the same as porcelain can admit texture by additions to the paper pulp or the paper porcelain slip. Both handmade paper and porcelain can shrink during the drying process and they can be translucent. If porcelain has been worked into handmade paper, then the latter surrounds the former by protecting it from erosion while creating a neutral frame. It was possible to create an artwork – the book as exhibition space, by showing paper porcelain's and handmade paper's visual interaction in minimalist style.

SATURS

Ievads.....	1
1. Eksperimenti ar papīra porcelānu mākslā 20 gs. beigās – mūsdienas.....	4
1.1. Nozīmīgākie eksperimenti ar papīra porcelānu.....	4
1.2. Latvijas Mākslas akadēmijas keramikas specialitāte un papīra porcelāns.....	11
1.3. Grāmata kā objekts un tēls keramikā.....	14
2. Roksmēluma papīrs	16
3. Pētījuma praktiskā daļa: Porcelāns, šķiedra, papīrs	19
3.1. Materiāls un tehnika.....	18
3.2. Grāmatas forma un variācijas.....	25
Rezultāti.....	28
Secinājumi.....	34
Pateicības.....	36
Izmantotā literatūra un avoti.....	37
Pielikumi.....	39
1. pielikums. Praktiskā darba rezultāta fotogrāfijas.....	39
2. pielikums. Diplomanda CV	52

IEVADS

Tēmas aktualitāte

Papīra porcelāna un roksmēluma papīra īpašību salīdzināšana un apvienošana vienā mākslas darbā, izmantojot grāmatu kā mākslas telpu, kas izgaismotu šo abu materiālu organisku un līdzvērtīgu mijiedarbību un uzsvērtu to gleznieciskās kvalitātes. Šķiedras porcelāns ir jauna tehnika, kura tikai nesen guvusi ievērību LMA keramikas specialitātē.

Nemot vērā to, ka autores pamatizglītība ir glezniecībā, pēdējos desmit gadus, viņa nodarbojas ar roksmēluma papīra izgatavošanu, apgūstot dažādas papīra izgatavošanas un mākslinieciskās apstrādes tehnikas. Piemēram, gleznošana ar papīra masu, skulpturālu un gaismas objektu izveidošana no papīra (Hiebert, 2001), kā arī roku darināta papīra (Hiebert, 2000) veidošana. Cita, mazāk izmantota, pieeja šajā jomā ir saistīta ar skulpturālo papīru (Sweeney, 2016), kā arī papīra porcelāna/māla izmantošanu (Gault, 2013).

Šķiedras, no kurām var efektīvi izgatavot papīra objektus, ir abaka¹, kozo², lina šķiedra. No pārstrādāta papīra var izgatavot papīra atspiedumus ģipša formās. Tāpat arī papīra jeb celulozes šķiedras masu var jaukt pie māla, porcelāna, akmens masas, glazūras. Mazāk apgūts un pētīts ir tieši papīra masas sajaukums ar keramikas materiāliem un to mākslinieciskās izteiksmes īpašības radošajā procesā. Maz ir atrodami mākslas darbi, kur būtu izmantots roksmēluma papīrs apvienojumā ar keramikas materiālu. Pasaulē izplatīts mākslas veids, kura angļu valodas nosaukums ir *Artist book* (Dawson, 1993), ko var tulkot kā *Mākslas grāmata*, bet to īsto nozīmi varētu labāk saprast ar tulkojumu – *grāmata kā mākslas objekts*. Diplomdarbā pētīta ideja un forma (autores unikāls eksperiments laikmetīgajā keramikā) – *grāmata kā mākslas objekts* – analizē roksmēluma papīra un šķiedras porcelāna apvienojumu ar mērķi panākt vizuāli pārliecinoši savienojumu.

Izmantojot grāmatu kā mākslas objektu-izstādes telpu, rodas iespēja labāk parādīt roksmēluma papīra un šķiedras porcelāna vizuālo savienojumu. Saistoši ir atzīmēt minimālisma pārstāvja *D. Judd* idejas par vizuālo mākslu, kur viņš uzsver, to ka materiāls, telpa un krāsa ir galvenie vizuālās mākslas aspekti³. Viņa darbiem raksturīga formas vienkāršība (kvadrāta forma), materiāls, un telpa ko tie aizņem⁴. Maģistra darba autores mākslas darbos arī būtisku vietu ieņem materiāls, faktūra kā izteiksmes veids glezniecībā, roksmēluma papīrā un arī keramikā. Pētījums paver labu iespēju izcelt tieši faktūru šķiedras

¹ Pieejams: <https://cfda.com/resources/materials/detail/abaca>

² Pieejams: <http://cameo.mfa.org/wiki/Kozo>

³ Pieejams: <https://juddfoundation.org/artist/art/>

⁴ Pieejams: <https://www.theartstory.org/artist/judd-donald/>

porcelānā. Faktūru var panākt ar piejaukumiem porcelāna masā, kas padara virsmu gaismas caurlaidīgāku piejaukumu vietās, kur šie piejaukumi ir izdeguši dedzināšanas procesā. Faktūra netiek veidota mehāniski un neatrodas tikai mākslas priekšmeta virspusē, bet arī iekšpusē un viscaur masā, kas arī pastiprina gaismas caurlaidību.

Papīrā faktūra veido reljefu uz āru, bet ūdens zīmes tehnika (slēptais attēls) palīdz arī papīrā panākt vizuālu, pret gaismu saredzamu efektu, zīmējumu (Dawson, 1993). Vai ir iespējams līdzvērtīgi vienā mākslas darbā apvienot roksmēluma papīru un šķiedras porcelānu? Veicot eksperimentus, izvērtējot un novērojot šo abu materiālu fizikālās un vizuālās īpašības, aprakstot šo procesu pa posmiem, tiek veikta mākslas darba izveide grāmatas formā. Darba izstrādes gaitā tika apskatīti paraugi mākslā, mākslinieku eksperimenti saistībā ar papīra mālu/porcelānu un šķiedru.

Pētījuma vispārīgā problēma

Darbā aprakstīts autores eksperiments saistībā ar papīra porcelāna un roksmēluma papīra apvienojuma procesa izpēti vispārīgo problemātiku skulpturāla objekta radīšanas kontekstā. Papīra šķiedras porcelāna un pašdarināta papīra vizuālo un fizikālo īpašību salīdzināšana un šo abu materiālu apvienošana vienā mākslas darbā (grāmata kā izstādes telpa šajā gadījumā) ir tēma ar kuru nav daudz strādājuši Latvijas keramiķi un mākslinieki.

Pētījuma priekšmets (materiāls)

Šķiedras porcelāna objekti tapuši, apvienojot roksmēluma papīru ar porcelānu un glazūru. Pētījums ir unikāls ar to, ka izdevies izveidot grāmatu kā izstādes telpu, parādot šķiedras porcelāna un roksmēluma papīra vizuālo mijiedarbību. Pētījuma jautājumi ir šādi:

Ko var uzzināt, salīdzinot papīra šķiedras porcelāna un pašdarināta papīra vizuālās un fizikālās īpašības?

Kā notiek šo abu materiālu apvienošana vienā mākslas darbā, izmantojot šo materiālu vizuālās/fizikālās īpašības?

Pētījuma mērķis

Noskaidrot šķiedras porcelāna un roksmēluma papīra apvienojuma vizuālās un fizikālās īpašības vienota skulpturāla objekta radīšanas procesā. Panākt šķiedras porcelāna un roksmēluma papīra līdzvērtīgu savienojumu un vizuālu eksponēšanu grāmatas formātā, izgaismojot papīra struktūru un porcelāna faktūru.

Pētījuma uzdevumi

- Izpētīt jaunāko literatūru par papīra porcelāna rašanos, vēsturi, aktualitātēm;
- Izpētīt literatūru par papīra šķiedras porcelāna mākslinieciskās izteiksmes iespējām radošajā procesā;
- Veikt eksperimentu ar papīra šķiedras porcelāna un papīra objekta apvienojumu;
- Aprakstīt eksperimenta rezultātus;
- Izdarīt secinājumus par papīra šķiedras porcelāna un papīra objekta apvienojumu skulpturāla objekta radīšanas procesā.

Pētījuma metodoloģija

Pētījumā izmantota kvalitatīvā metode. Tiks veikts eksperiments ar papīra šķiedras porcelāna un papīra objekta apvienojumu skulpturāla objekta radīšanas procesā. Abu materiālu vizuālās un fizikālās īpašības tiks novērotas un aprakstītas. Šī eksperimenta sagatavošanas un veikšanas process, kā arī rezultāti, būs novēroti pa posmiem, tad aprakstīti un ilustrēti.

1. EKSPERIMENTI AR PAPĪRA PORCELĀNU MĀKSLĀ 20. GS. BEIGAS – MŪSDIENAS

Papīra porcelāns keramikā parādījās salīdzinoši nesen. Pirmās publikācijas par šo materiālu kā mākslinieciskās izteiksmes līdzekli atrodamas tikai 20. gadsimta 80. gadu beigās. Gault (2013) raksta, ka papīra jeb šķiedras porcelāns ir ūdens bāzes minerālu kopums, kam pievienota celulozes šķiedra, kas sacietē gaisa iedarbībā. Veidojums no šī materiāla var tik dedzināts keramikas krāsnī un arī glazēts. Papīra porcelāna sastāvā ir elastīgas, trīsdimensiju, ūdeni uzsūcošas, celulozes šķiedras. Šī celulozes šķiedra nāk no pirmreizējām vai pārstrādātām kokvilnas, lina, kaņepes, koka šķiedras papīra masām. Dedzinot krāsnī, papīra šķiedra sadeg. Papīra porcelāns satur pietiekoši daudz keramikas materiāla, lai varētu tikt dedzināts un glazēts kā parastais keramikas materiāls. Pēc dedzināšanas, šķiedras porcelāna objekts izskatās tāpat, kā, tradicionāli izgatavotais, porcelāna objekts, tikai tas sver mazāk. Jo vairāk šī šķiedra tiek pievienota porcelānam, jo izturīgāks ir nededzinātais veidojums no šī materiāla un poraināks nodedzinātais objekts.

1.1. Nozīmīgākie mākslinieku eksperimenti ar papīra porcelānu

Maģistra darba autore pirmo reizi saskārās ar informāciju par papīra porcelānu sarunās ar kolēģēm keramiķēm, strādājot Pārdaugavas Mūzikas un mākslas skolā. Šīs sarunas rezultātā tika iegādāta grāmata *Paperclay art and practice* (Gault, 2013). Grāmatas autore – amerikāņu māksliniece un komponiste ir 40 gadus pētījusi papīra mālu, kas iekļauj arī mālam, akmens masai, porcelānam pievienotu papīru vai šķiedru. Viņa ir aizstāvējusi doktora darbu par šo tēmu, sarakstījusi vairākas grāmatas un 1998. gadā reģistrējusi patentu par papīra mālu un tā sagatavošanas metodi (Gault, 1998).

Dažādu autoru iepazīšanās, eksperimenti un pieredze ar papīra mālu ir notikusi māksliniekiem vienlaicīgi ģeogrāfiski dažādās vietās. Tā kā 20. gs. 80. gadu beigās un 90. gadu sākumā internets vēl nebija tik ļoti attīstīts, tad var domāt, kā šī informācija tik strauji neizplatījās. Grūti ir noteikt, kurš tad varētu būt bijis pirmais šī materiāla atklājējs. Austrālijā tiek minēts kā pirmais, kurš izstādīja izstādē darbu izgatavotu no papīra kaula porcelāna 1987. gada jūlijā bija čehu izcelsmes keramikas tehnologs *Jaromir (Mike) Kusnik* (sk. 1.1.att.). Viņš savukārt šim materiālam pievērsa uzmanību, izlasot rakstu 20. gadsimta 60. gadu vidū starptautiskā keramikas žurnālā, nodarbojoties ar pētniecību keramikas jomā. *Jaromir (Mike) Kusnik* parādīja arī šo papīra māla sagatavošanas tehniku saviem studentiem, daži no viņiem arī turpināja eksperimentēt un izstādīt darbus veidotus šajā tehnikā (Hay, 1996).

1.1.att.

Jaromir (Mike) Kusnik, plāna papīra porcelāna loksne ar iegrieztām līnijām.

Gault (1992) pirmoreiz ar papīra mālu eksperimentēja simpozija laikā 1990. gada vasarā, mākslinieku rezidencē, *Banff* mākslas centrā Kanādā, kur piedalījās vairāki mākslinieki. *Abe Wagh*, angļu gleznotājs un grafiskais dizaineris, kurš bija jau kļuvis par keramiķi, nedaudz vairāk, kā pirms diviem gadiem dalījās ar saviem eksperimentu rezultātiem, kur viņš bija eksperimentējis ar māla lejamu masu atjauktu ar pārstrādātu papīru. Sākotnēji, *Rosette Gault* kopā ar kanādiešiem *Alec Sorotschynski*, *Jennifer Clark* un *Dennise Buckley* izmēģināja iecienītākās māla receptes, dedzinot to dažādās temperatūrās un dažādās krāsās. Visi materiāli, ieskaitot porcelānu, akmens masu, mālu un pat arī atgriezumā mālu, kuri bija atjaukti ar papīra šķiedru, uzrādīja labus rezultātus. Tos dedzināja elektriskajā, gāzes krāsnī, kā arī raku tehnikā un sāls krāsnī. Šajā publikācijā (Gault, 1992), autore apraksta nepieciešamo aprīkojumu un savas pirmās papīra māla sagatavošanas metodes. Māksliniece iesaka, ka labāk lietot sasmalcinātu biroja papīru, mērcējot to karstā ūdenī, jo tas paātrina izmirkšanas procesu. Kad papīrs izmircis, to samaisa masā, izmantojot urbi ar maisāmo uzgali. Ja maisījums ir par biezu, jāpievieno vēl ūdens. Var pievienot dažas pīles balinātāju, kas likvidē pelējuma baktērijas, it īpaši, ja masa tiks uzglabāta ilgāku laiku. Kad papīra masa pietiekoši sajaukta, jānotecina ūdens, tad caur sietu izspiež vēl atlikušo ūdeni. Tad jāizvēlas piemērots māls, atbilstoši plānotajam projektam. Viņa parasti sāk ar apmēram 50 kg sausu māla masu no kuras sagatavo šķidru masu bieza medus konsistencē. Tad tiek pievienota papīra masa 20% līdz 50% robežās. Iesākumā iesaka pievienot 30% līdz 35%. Ir svarīgi precīzi noteikt pievienotās papīra masas daudzumu, lai laba rezultāta gadījumā būtu iespējams

šo maisījumu atkārtot. Jāatceras – jo lielāks papīra daudzums tiek pievienots māla masai, jo vieglāks un poraināks būs gala rezultāts. Liels daudzums pievienotā papīra liek paaugstināt arī gatavā produkta dedzināšanas temperatūru. Pamazām pievieno papīra masu māla masai, maisot ar, pieurbja pievienotu, maisāmo uzgali. Masu atstāj nostāvēties, to pamazām maisot, kamēr tā ir nepieciešamajā konsistencē. Masu var liet formās, veidot un arī izrullēt plastus. Lai veidotu, masu lej uz ģipša plāksnes, kur sasūcas liekais mitrums un masa diezgan ātri ir veidojamā konsistencē.

Gault (1992, 99 lpp. – autores tulkojums) citē Alec Sorotschynski, kurš par papīra mālu teica: „Es esmu strādājis ar mālu un tā daudzajām iespējām vairāk, nekā 20 gadus un papīra pievienošana šim materiālam ir bijis visaizraujošākais process, ko esmu izmēģinājis. Tas izmainīja darba procesa noteikumus.” Bez augšminētajiem autoriem, savu plašāku pieredzi ar papīra mālu apliecinājuši arī citi autori, strādājot ar dažādiem paņēmieniem.

Piemēram, Farrow (1987) raksta par saviem eksperimentiem, sākotnēji dedzinot krāsnī papīru, kura sastāvā ir liels daudzums *kaolīna* – *Ķīnas māla*, kas tika pievienots roksmēluma papīram, lai panāktu gludāku virsmu. Kaolīns ir pievienots arī rūpnieciskajam papīram, visvairāk krītpapīram. Līdz ar to, dedzinot papīru, grāmatas, žurnālus, kuru papīra sastāvā ir *kaolīns*, keramiskajā krāsnī augstajos grādos (1300 C°) no krāns var izņemt objektu līdzīgu grāmatai (sk. 1.6.att.), kas varētu būt diezgan drupena. Tālāk māksliniece, eksperimentējot ar papīra izgatavošanu no dažādām šķiedrām nonāca līdz domai pievienot papīra masu pie dažādām māla masām. Viņas mērķis bija izgatavot liela izmēra, plānas, māla plāksnes un ar papīra šķiedras piejaukumu māla masā tas bija iespējams.

Šī maģistra darba autorei iepazīšanās ar papīra porcelānu sākas caur roksmēluma papīru, ar ko māksliniece nodarbojas jau vairāk, nekā 12 gadus. Viņa uzzināja par *kaolīna* pievienošanu papīra masā, lai varētu iegūt gludāku virsmu, kā arī mazinātu papīra virsmas porainību. Tas ir bijis izmantots akvareļu un zīmēšanas papīra izgatavošanā. Vēlāk, uzzinot par papīra masas piejaukšanu mālam, akmens masai, porcelānam, tas jau radīja lielāku interesi par šiem abiem materiāliem. Tā būtībā ir tāda pirmā kopīgā īpašība šiem abiem materiāliem, ka jau vēsturiski tie viens otru ir papildinājuši, lai uzlabotu abu materiālu fizikālās un arī vizuālās īpašības.

Gault (1993) uzsver, ka šīs īpašības ļoti atvieglo lielu objektu, skulptūru veidošanu. Tas dod iespēju izgatavot gan biezus, gan arī ļoti plānus objektus. Tāpat izgatavoto detaļu savienošana ir daudz vieglāka, kā arī ir iespējams sastiprināt sausas detaļas, kur sastiprināšanai izmanto šķidru papīra porcelāna/māla masu. Viņa arī piedāvā vairākas receptes papīra porcelāna/māla sagatavošanai. Šāds materiāls atvieglo arī darbu bērniem, jo ir iespēja

dažādas kļūdas viegli izlabot – pat plaisas var aizpildīt ar šo šķidro, papīra porcelāna/māla masu.

Turklāt kļūst iespējams detaļas savienot pat tad, kad tās ir izžuvušas, samitrinot savienojuma vietas un uzklājot šķidro papīra/māla porcelāna masu savienojuma vietā. *Farrow* (1987) arī eksperimentēja ar māla/papīra masu (25% keramikas materiāls un 75% papīra masa). Šādu masu viņa lēja lielās, ģipša formās, tādā veidā izveidojot lielus pildītus objektus. Dedzinot šie objekti nekad nesaplīsa, bet bija stipri poraini. No keramikas materiāla, kas nesatur papīra masas piejaukumu, nav iespējams šādus objektus nodedzināt.

Viena no jaunākajām publikācijām par papīra jeb šķiedras porcelānu ir *Bennet* (2019), kurā viņš apraksta savu iepazīšanos ar papīra mālu, apmeklējot pirmo starptautisko Papīra māla simpoziju 2002. gadā (*International Ceramic Studio in Kecskemet, Hungary*) un dažus gadus vēlāk pats organizēja simpoziju. Viņa secinājums pēc šiem abiem pasākumiem bija šāds: cik dažādi mākslinieki, tik dažādas pieejas ir papīra/šķiedras māla izmantošanā. Šī dažādība arī noved pie apjukuma, jo būtībā tiek izmantota papīra sastāvā esošā celulozes šķiedra, kura ir sastopama dažādos augos, piemēram, lins, kokvilna, džuta, kaņepe, abaka utt., tāpat arī lina un kokvilnas audumi, kuri tiek pārstrādāti papīra masā.

Interesanti ir tas, ka viņš tāpat kā šī maģistra darba autore pie porcelāna masas jauc klāt dažādas celulozes šķiedras: kokvilnas, lina, kaņepes, masu no džinsa biksēm. *Bennet* (2019) arī paskaidro to, ka proteīna šķiedra, piemēram, vilna, tāda sintētiskā šķiedra, kā neilons vai arī stikla šķiedra nav tik labi izmantojama keramikā, jo to struktūra nav pietiekoši kompleksa, kā celulozes šķiedrai. Vilna ļoti ātri iet bojā, un tai nav celulozei piemītošās īpašības. Celulozes šķiedra var ilgāk vadīt ūdeni, samazina tehniskas problēmas, padara darbu ar mālu vieglāku. Tāpēc *Bennet* (2019) iesaka papīra mālu saukt par šķiedras mālu, jo šis nosaukums precīzāk izsaka šī materiāla būtību.

Gault (2013) apraksta papīra māla sagatavošanu, izmantojot tualetes papīru, turpretī *Bennett* (2019) paskaidro, ka tualetes papīrs nav labākais celulozes resurss, tajā ir dažādi ķīmiski piejaukumi, kuri ir pievienoti, lai padarītu papīru mīkstu un arī, lai tas ātrāk sairtu ūdenī. Masa ar tualetes papīra piejaukumu nav izmantojama ilgāk par nedēļu. Viņš iesaka labāk izmantot avīzes, bet neizmantojot reklāmas lapas, kas ir drukātas uz krītpapīra. Skulpturāliem objektiem *Bennett* (2019) izmanto abaku, kas ir banānkoka mizas iekšējā šķiedra. Šī šķiedra ir ļoti izturīga, tai pat laikā ļoti elastīga – viena no vispopulārākajām šķiedrām, kas tiek izmantota papīra liešanā visā pasaulē. Viņš min arī lina šķiedru, kā labi izmantojamu šķiedras māla izgatavošanā, lai veidotu skulpturālu objektu. Šī maģistra darba autore savus eksperimentus ar šķiedras mālu sāka 2019. gada rudenī, tieši pievienojot

porcelānam džinsu un abakas masu, veidojot plānus un trauslus objektus (sk. 1.2.att.). *Bennett* (2019) ir eksperimentējis ar daudzām, papīra liešanā izmantojamajām, šķiedrām un sniedz atbildes par to labāku pielietošanu dažādiem projektiem savā mājas lapā.⁵

1.2.att.

Jerry Bennett, skulptūra, šķiedras porcelāns.

1.3.att.

Angela Mellor, krasta gaismā, kaula papīra porcelāns.

⁵ Pieejams: <https://jerrybennett.net/paper-clay-information>

Māksliniece no Anglijas *Angela Mellor* savos darbos izmanto kaula porcelānu ar papīra šķiedru. Viņa gandrīz 20 gadus ir nodzīvojusi Austrālijā, kur arī izveidoja un attīstīja šo savu tehniku, izmantojot plānas fakturētas kaula/papīra porcelāna plāksnītes, veidojot skulpturālus gaismas objektus. Viņa savos darbos uzsver papīra/kaula porcelāna gaismas caurlaidību, pastiprinot to ar virsmas faktūrām (sk. 1.3.att.). Viņas darbi pārsvarā ir balti. Angela šo papīra/kaula porcelāna masu izmanto arī, lejojot ģipša formās, veidojot traukus, kā arī skulpturālas vāzes.⁶

Savukārt ASV dzīvojošā Japāņu māksliniece *Noriko Kuresumi* uzsver papīra porcelāna baltumu, virsmas gaismēnu, savienojot gludas un reljefas, fakturētas virsmas, tādā veidā izveido ļoti smalkas, vijīgas formas. Māksliniece ir guvusi atzinību dažādos konkursos, izstādēs. Viņa par savu tehniku nestāsta, darbu iedvesmas avots ir okeāns un nosaukums visiem darbiem ir *Atmiņu Jūra*, mainoties tikai numuriem.⁷

1.4.att.

Anima Ross, gaismas un ēna.

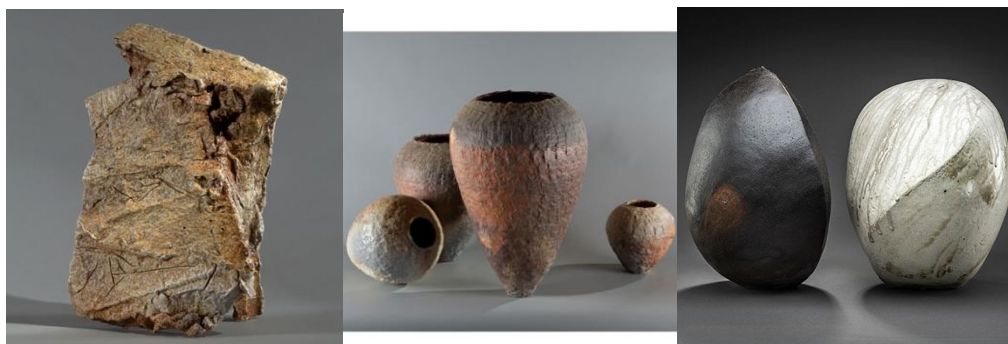
Interesantas struktūras no papīra porcelāna veidojusi beļģu māksliniece *Roos* (2016). Viņa zīmē ar pusšķidru masu ģipša vai putuplasta formās. Pamatā viņa virpo savus darbus uz virpas, bet papīra porcelānam izmanto pārpalikušo materiālu pēc virpošanas. Pārpalikumi tiek mērcēti, tad atjaukti ar nelielu ūdens daudzumu, pievienojot 5% celulozes pulveri, atstājot masu mīkrt uz nedēļu. Tiek izmantots balts materiāls, bet reizēm tiek pievienots dzelzs oksīds vai arī pigmenti (8% pie sagatavotās masas). Darbi tiek veidoti, izspiežot smalku

⁶ Pieejams: <http://www.angelamellor.com/>

⁷ Pieejams: <http://www.norikokuresumi.com/>

pavedienveida līniju ģipša formās. Process tiek atkārtots 6-8 reizes, kamēr ir sasniegts vajadzīgais līnijas biezums. Šie trauslie darbi tiek dedzināti no akmens masas veidotās formās, lai to forma nedeformētos apdedzināšanas procesā. Rezultātā tiek iegūtas trauslas, dekoratīvas formas, kuras izgaismojot veido interesantas ēnas (sk. 1.4.att.).

Campbell-Allen (1997) savukārt apraksta savu keramikas darba procesu, kurā viņa izmanto papīra māla veidojumus dedzināšanai *Anagamas* krāsnī. Viņa veido liela izmēra darbus, izmantojot papīra un māla sajaukumu (sk. 1.5.att.). Viņas darbi tiek pasargāti no plaisām gan darbu žāvēšanas laikā un krāsnī iekrāmēšanas brīdī, gan arī ilgajā un nevienmērīgajā dedzināšanas procesā.

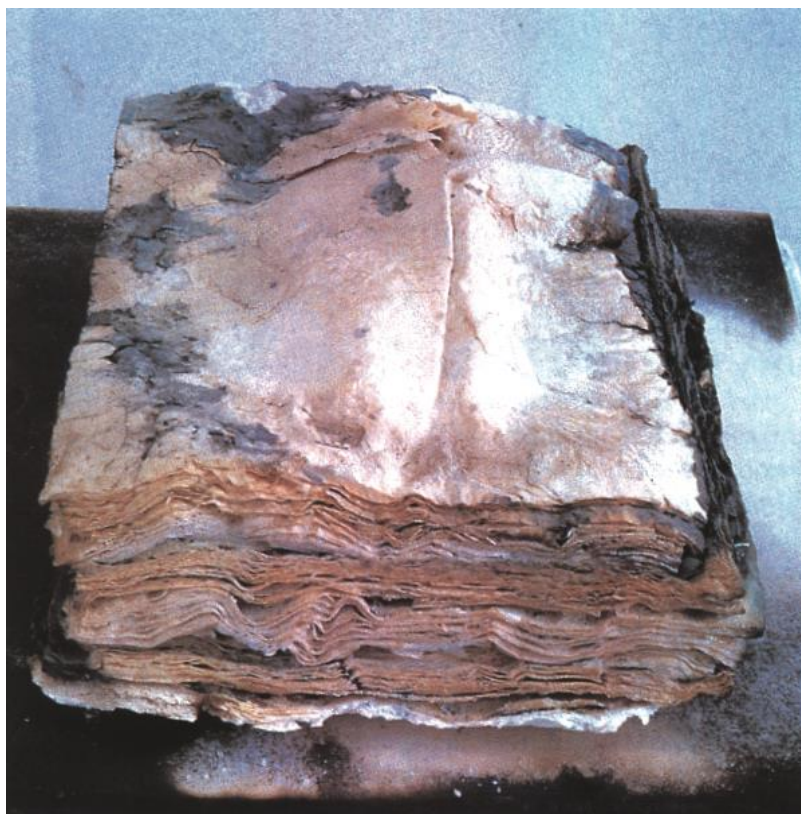

1.5.att.

***Barbara Campbell-Allen*, fosiliju akmeņi, lielās vāzes, Austrālijas krāsas, papīrs/akmens masa.**

Carol Farrow (1944-2012)⁸ tiek uzskatīta par vienu no pirmsācējām papīra porcelāna atklāšanas un eksperimentēšanas jomā, kuru viņa atklāja 1981. gadā (sk. 1.6.att.). Tajā pašā laikā, viņas mākslinieciskajā sniegunā tik pat būtisku vietu ieņem roksmēluma papīra monumentāli darbi plaknē (sk. 1.7.att.) un arī tekstila objekti, izmantojot lina šķiedru. Viņa bija arī izcils pedagogs, sarakstījusi vairākas publikācijas par papīra mālu. Par papīra māla atklājēju Francijā tiek uzskatīts *Jean-Pierre de Beranger* (Espagnet, 1987). Zīmīgi, ka šobrīd pieejamās publikācijas par papīra mālu kā atklājumu parādījušās tieši 1987. gadā vienlaicīgi Austrālijā, Francijā un Anglijā. Kā jau pieminēts iepriekš par papīra māla atklājēju Rietumu Austrālijā tiek uzskatīts čehu izcelsmes keramikas tehnologs *Jaromir (Mike) Kusnik*. Savukārt amerikāniete *Rosette Gault*, sākot ar 1992. gadu ir sarakstījusi četras grāmatas un deviņus rakstus žurnālos par papīra mālu un viņai ir patents par papīra māla sagatavošanas metodi ASV.

⁸ Pieejams: <http://www.carolfarrow.net/about-carol-farrow/>

1.6.att.

Carol Farrow, šim stāstam nav beigu, papīrs dedzināts 1300°C, raku tehnikā dedzināta, lieta papīra māla pamatne.

1.7.att.

Carol Farrow, mijkrešlis, roksmēluma papīrs.

1.2. Latvijas Mākslas akadēmijas keramikas specialitāte un papīra porcelāns

Latvijā papīra porcelāns vēl nebija pazīstams, bet 1960. un 1970. gados keramiķi daudz un brīvi eksperimentējuši ar formu un faktūrām, izceļot keramikas materiāla nejausības. Apzināti veidota faktūra kā improvizācija šajā laikā bija jaunums. Tāpat arī notika pāreja no podniecības uz monumentālāku keramiku. Šādus eksperimentus uzsāka, piemēram, LMA

Keramikas katedras pasniedzēji Sarmīte Ozoliņa, profesors Georgijs Kruglovs kā arī citi sabiedrībā zināmi keramiķi, uzskaitot tikai dažus: Izabella Krolle, Margite Melnalksne, Aija Zīle, Olita Āboliņa. Šajā laikā aktuāla bija dārza keramika, dekoratīvi trauki, notiek jaunu glazūru izstrādāšana, eksperimentēšana, formu deformācija, kur faktūrai ir būtiska nozīme. Ozoliņa (1966) interesanti stāsta par savu pieredzi starptautiskā simpozijā, kur tiek uzvērti ārzemju kolēģu jaunu formu un faktūru meklējumi, kritizējot mūsu pašu izstādes darbus kā garlaicīgus. Čaupova (1972) apraksta Izabellas Krolles plašo darbošanās spektru gan viņas raupjās, reizēm it kā nejaušās, faktūras, gan arī mozaīkas darbus. Ķīpsalas keramikas darbnīca ir minēta kā tā laika eksperimentālā vide. Kļūst aktuāls darbu izgaismošanas jautājums kā nepieciešamība, lai atklātu un izceltu darbu fakturēto virsmu.

Sarunā ar Keramikas katedras vadītāju profesoru Daini Lesiņu noskaidrojās, ka papīra porcelāna sagatavošanas metode tiek apgūta Keramikas tehnoloģijas mācību kursa ietvaros viņa vadībā jau kopš 2000. gada. Šajā darbā tiek apskatīti pēdējo gadu LMA keramikas nodaļas maģistrantūras pētījumi, kuros studentes Kristīne Nuķe Panteļejeva (2018) un Linda Lietuviete (2019) ir izmantojušas papīra porcelānu, lai izstrādātu savus maģistra darbus, tādā veidā veidojot ļoti smalkus, trauslus objektus. Kristīne savus objektus veidoja no ļoti smalkām līnijām, spiežot papīra porcelāna masu ar maisiņu. Šīs smalkās līnijas savieno punktus, veidojot daudzstūra, līnijveida formas (sk. 1.8.att.). Šos smalkos objektus viņa sastiprina sausus, izmantojot šķidro papīra porcelāna masu, kā līmi. Lielāks objekts veidojas, sastiprinot un būvējot struktūru no ļoti daudzām mazām sastāvdaļām. Par papīra porcelānu Kristīne uzzināja, uzsākot mācības LMA Keramikas nodaļas maģistrantūras pirmajā kursā.

Savukārt Linda pirmo reizi papīra porcelāna izgatavošanas tehniku apguva 2014. gadā, strādājot keramikas darbnīcā Vroclavā, Polijā. Viņa toreiz šo tehniku izmantoja, lai pārstrādātu dažādu porcelāna masu atbirus, kuri bija palikuši pāri pēc trauku izgatavošanas liešanas tehnikā. Šīs dažādās porcelāna masas tika sajauktas ar papīra atgriezumus masām. Izgatavotie objekti no šīm masām tika dedzināti zemākās grādu temperatūrās (1200°-1240°).

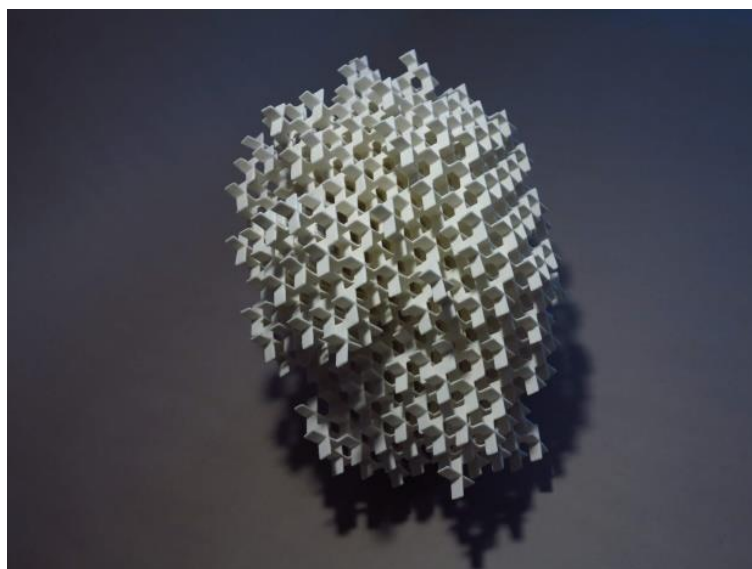
Linda savus objektus maģistra praktiskajam darbam veido no ļoti plānām, vienāda izmēra plāksnītēm (sk. 1.9.att.). Viņa rullē plānu papīra porcelāna plastu, griež to smalkās, vienāda platuma strēmelēs, pēc tam attiecīgi vienāda garuma plāksnītēs. Sākumā plāksnītes tiek sastiprinātas krustiņa formā, pēc tam tiek būvēts objekts, sastiprinot krustiņus kopā. Līdzīgi ir tas, ka viņas abas būvē objektu no smalkām detaļām, kuras sastiprina sausas. Izpildījuma veids atšķiras. Viena strādā ar šķidrāku masu, spiežot to ar maisiņu, otra veido objektu no plāksnītēm, rullējot un griežot papīra porcelānu. Griezt porcelānu ir grūti, jo papīra šķiedra apgrūtinā šī materiāla griešanu. Abām māksliniecēm ir ļoti laikietilpīgs darba

izstrādes process. Rezultātā abām veidojas interesantas formas, daudzšķautnaini objekti, kurus izgaismojot veidojas ēnu raksti un pašus objektus var parādīt dažādi mainot apgaismojuma intensitāti, vienlaicīgi uzsverot arī šī materiāla gaismas caurlaidību.

1.8.att.

K. Nuķe Panteļejeva, papīra porcelāns, objekts, 2020.

1.9.att.

L.Lietuviete, papīra porcelāns, Modulis, 2019.

1.3. Grāmata kā objekts un tēls keramikā

Grāmata kā objekts ir bijusi ietekmīgs zināšanu izplatīšanas simbols. Laika gaitā, grāmatas ārējais izskats ir mainījies, bet pamata forma ir saglabājusies. Mūsdienās mākslinieki ir paplašinājuši grāmatas definīciju, kur vizuālās, taktīlās īpašības kļuvušas pat svarīgākas par saturu. Grāmata ir kļuvusi par skulptūru, kur var būt panākta vienotība ar vārdu, tā tipogrāfisko formu (Dawson, 1993).

1.10.att.

***Hiltje Talsma*, grāmata, akmens masa/papīrs, roksmēluma papīrs.**

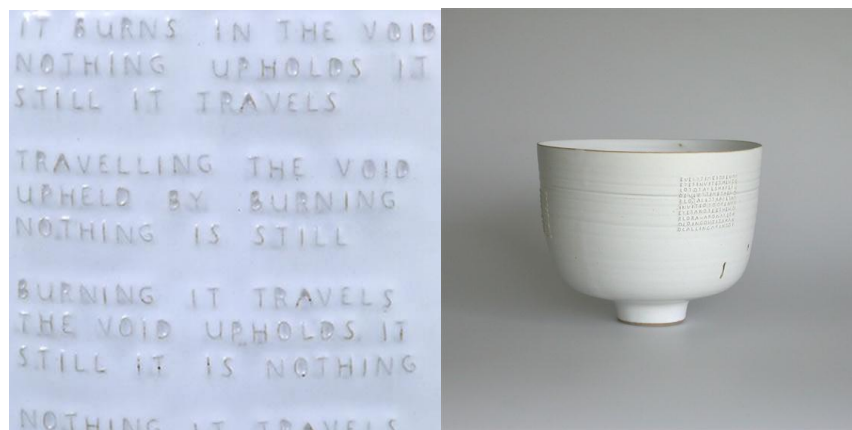
Meklējot autorus, kuri būtu izmantojuši grāmatas tēlu, kā savu izteiksmes līdzekli keramikā, maģistra darba autore uzgāja zviedru mākslinieci *Ulla Viotti*⁹, kura izmanto grāmatu, kā tēlu savā mākslā, skulptūru un vides objektu formā. Savukārt Nīderlandes māksliniece *Hiltje Talsma*¹⁰ savos darbos izmanto keramiku un roksmēluma papīru, apvienojot vienā mākslas darbā (sk. 1.10.att.). Viņai grāmata ir kā tēls ar smagnējiem keramikas materiāla vākiem un roksmēluma papīra iekšlapām. Darbos uzsvērts keramikas materiāla smagnējums salīdzinājumā ar papīra trauslumu. Roksmēluma papīrs dekorēts vairākos darbos marmorējuma tehnikā.

Angļu keramiķis *Rupert Spira*¹¹ izmanto trauku, kā telpu teksta atveidošanai. Viņš ir izveidojis alfabētu ar ko atspiež uz traukiem garus tekstus dzejoļu formā (sk. 1.11.att.).

⁹ Pieejams: <http://www.viotti.se/>

¹⁰ Pieejams: <http://www.keramikensierpapier.nl/>

¹¹ Pieejams: <http://www.rupertspira.com/>

1.11.att.

Rupert Spira, teksts, fragments un dziļa bļoda.

Arī Gault (2013) kā piemēru savā grāmatā ir parādījusi papīra porcelānā atveidotu pierakstu burtnīcu ar dzejoli. Tas ir *Eszter Imre* darbs, *Poetry: It is about...*, papīra porcelāns, kur teksts ir atveidots drukātā veidā apgleznošanas procesā.

Būtiski ir novērot arī to, ka autori, kā *Farrow* (1987) un *Bennett* (2019) ir bijuši saistīti ar papīra liešanu. Izpratne par šo procesu viņiem ir palīdzējusi atklāt dažādas šķiedras, kuras tiek izmantotas papīra liešanā. Katrai no šīm šķiedrām ir savas īpašības, kuras atkal savukārt papildina, uzlabo jeb izmaina māla, porcelāna vai akmens masas īpašības atbilstoši to izmantošanas mērķiem.

2. ROKSMĒLUMA PAPĪRS

Roksmēluma papīrs ir izgatavots no tādām dabiskām, celulozi saturošām izejvielām kā kokvilna, džuta, lins, kaņepe, abaka, kozo, kas ir sasmalcinātas sīkās šķiedrvielās mērcējot, vārot un pēc tam klapējot ar koka āmuriem vai maļot *Hollander Beater* malšanas iekārtā. Tad, lai veidotu loksnes, šķiedra ir jāatšķaida ar ūdeni, smeļot ar rāmī iestiprinātu sietu. Kad ūdens ir notecējis, uz sieta paliek šķiedra. Pēc tam šo jaunizveidoto loksni atspiež uz filca pamatnes. Šķiedras daļas savstarpēji saķeras atspiešanas, presēšanas un žāvēšanas procesā, tādā veidā veidojot papīra loksni *Hiebert* (2000). Roksmēluma papīram jau vēsturiski ir saistība ar keramikas materiālu. Kā viens no pirmajiem rakstīšanas pamatnes materiāliem senajā Babilonijā bija māla plāksnes, kur tika iegravēts teksts ar kaula instrumentiem. Tās izmantoja vēl pirms papīrs tika izdomāts (*Hiebert*, 2000).

Papīru var izgatavot gandrīz no visiem augiem, jo augu sastāvā ir celuloze. Mākslinieki izgatavo arī dārzeņu papīru. *Lorente* (2004) grāmatā ir aprakstīta papīra izgatavošana gandrīz no visiem dārzā pieejamajiem augiem un dārzeņiem, to skaitā koku lapām. Grāmata ir bagāta ar krāšņiem fotoattēliem un receptēm, kā ievākt augus sagatavot masu no tiem un izgatavot papīru. Līdzīgi arī *Helen Hiebert* savā grāmatā par papīra izgatavošanu no augiem un nezālēm uzsver tieši nevēlamu, nevajadzīgu augu izmantošanu papīra izgatavošanā, vēl detalizētāki aprakstot augu papīra izgatavošanas procesu ar piemēriem no dažādu mākslinieku prakses (*Hiebert*, 2006).

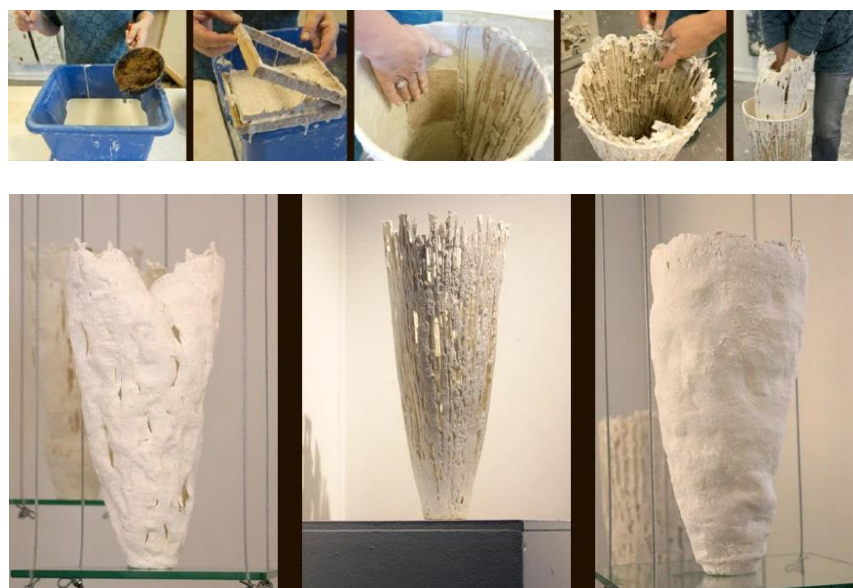
Interesanta un vēsturiski nozīmīga ir roksmēluma papīra ūdenszīmes tehnika, kas veido līdzīgu efektu papīrā, kā piejaukumu faktūra šķiedras porcelānā. Piejaukumi porcelānā krāsni sadeg, kur šīs transformācijas rezultātā paliek faktūra, padziļinājumi, tos apskatot pret gaismu, tie ir gaismas caurlaidīgi. Tāpat roksmēluma papīrā gaismas caurlaidība vairāk atklājas, ja uz papīra masas smeļamā sieta ar stiepli izveido zīmējumu. Smeļot papīra masu šīs stieples zīmējums atstāj savu atspiedumu papīra šķiedrā, jo šajā vietā ir mazāk šķiedras, pret gaismu šis zīmējums ir redzams (*Dawson*, 1993). Šīs divas atšķirīgās tehnikas dod līdzīgus mākslinieciskos, vizuālos rezultātus gan roksmēluma papīrā, gan šķiedras porcelānā.

Mākslinieces, kuras strādā ar roksmēluma papīru, izmantojot specifisko papīra liešanas aprīkojumu un šķiedras porcelānu ir *Gry Ringset*¹² no Norvēģijas, *Rebecca Hutchinson*¹³ no ASV u.c. *Gry Ringset* izmanto papīra liešanas aprīkojumu, lai smeltu porcelāna masu, kurai pievienotas augus šķiedras, atspiež to uz ģipša pamatnes, pēc tam, kad šīs loksnes ir apžuvušas, tās tiek liktas formās kopā ar augu šķiedrām, kuras arī ir mērcētas

¹² Pieejams: <https://www.gryringset.no/>

¹³ Pieejams: <https://www.rebeccahutchinson.com/>

porcelānā (sk. 2.1. att.). Viņa ir mācījusies papīra liešanu Japānā, kur guvusi arī idejas, kā šķiedras izmantot kopā ar porcelānu. Savā maģistra darbā eksperimentējusi, jaucot dažādus materiālus klāt porcelānam, tai skaitā arī stikla šķiedru. Vēlāk sapratusi, ka stikla šķiedru jaukt klāt porcelānam un pēc tam dedzināt krāsnī ir ļoti indīgs process. Viņas interese par šķiedru kā materiālu ir saistīta ar to, ka viņas mamma un vecāmamma bija audējas, kuras izmantoja dabīgas šķiedras aušanas procesā un pat audzēja linus, kurus pēc tam pārstrādāja aušanas materiālā. Līdz ar to, darbošanās ar šķiedru bija dabisks process no bērnības (Schoenmann, 2016).

2.1.att.

Gry Ringset darba process un sērijas darbi „Biothop”, foto no (Shoenmann, 2016).

Rebecca Hutchinson savos darbos izmanto pārstrādātus palagus un lina galdaus, samaļot papīra masā arī pārstrādātu naudu. Vītoli zarus, kuri aug viņas īpašumā, izmanto kā pamata armatūru saviem darbiem, pie kā tiek stiprinātas smalkas detaļas, izgatavotas no roksmēluma papīra un papīra porcelāna (sk. 2.2.att.). Viņa veido organiskas, botāniskas formas skulptūras, izmantojot šos dabiskos materiālus. Roksmēluma papīru viņa izgatavo pati no pārstrādāta lina vai kokvilnas auduma, izmanto arī celulozes materiālus no sava dārza, piemēram, sagatavo masu no īrisa lapām, lina šķiedras. Papīra masu pievieno porcelānam.

Viņas darbos ir atveidotas ziedu, ziedlapu formas, kas piestiprinātas pie vītoli zariem, atgādinot īpatnējus augus. Šķidrai porcelāna masai pievienotā celulozes masa, apmēram 10-30%, veido masu, kuru var izmantot gan kā līmi porcelāna detaļu sastiprināšanā, gan arī

roksmēluma papīra detaļu piestiprināšanai pie vītola zaru armatūras. Darbu aizmugure tiek nopūsta ar šo šķidro papīra/porcelāna masu, kas sacementē visas detaļas kopā. Tāpat tā tiek izmantota, lai porcelāna detaļas kļūtu vieglākas un arī, lai uzklātu papīra porcelāna kārtu uz detaļām, kuras izgatavotas no papīra. Māksliniece savos darbos izmanto dedzinātas un nededzinātas papīra porcelāna detaļas (Claggett, 2020).

2.2.att.

Rebecca Hutchinson „Tranquil Bloom Sedalia 2019” dedzināts, nededzināts papīra porcelāns, roksmēluma papīrs, organiski materiāli, samalta norakstītā nauda apm. 1 miljons dolāru, Adobe papīra māls, vītola zaru armatūra, papīra porcelānā mērķta šķiedra, 480”x 240”x 300”. Instalācija Daum Mūsdienu Mākslas Muzejā, Sedalia, Missouri, ASV, foto Matt Rahner.

Izstādē *Particle & Wave: Paper Clay Illuminated, Fuller Craft Brockton* Muzejā, ASV šobrīd ir apskatāma plaša papīra māla darbu izstāde, kur redzami vairāku autoru darbi, kuri izmanto šo materiālu to skaitā šajā darbā pieminēto sešu autoru darbi: *Rebecca Hutchinson, Angela Mellor, Rosette Gault, Graham Hay, Anima Roos, Jerry Bennett*. Izstāde ir apskatāma līdz 2021. gada 6. jūnijam.¹⁴ Šī izstāde apstiprina papīra māla aktualitāti mākslā šobrīd.

¹⁴ Pieejams: <https://fullercraft.org/event/particle-wave-paper-clay-illuminated/>

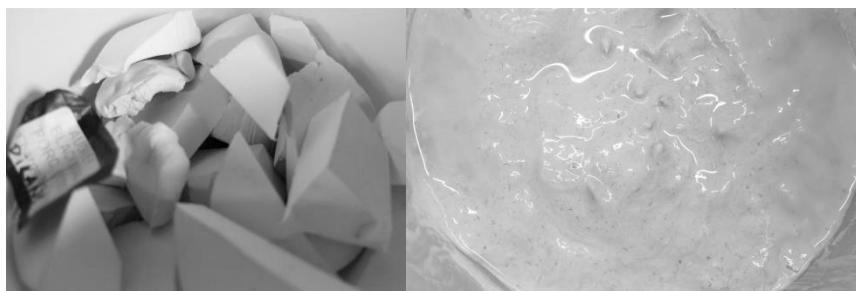
3. PĒTĪJUMA PRAKTISKĀ DAĻA: PORCELĀNS, ŠĶIEDRA, PAPIĒRS

Maģistra darba pētījuma vispārīgā problēma sastāv no papīra porcelāna un papīra objekta apvienojuma procesa izpētes skulpturāla objekta radīšanas kontekstā. Tiek salīdzinātas papīra šķiedras porcelāna un pašdarināta papīra vizuālās un fizikālās īpašības, apvienojot šos abus materiālus vienā mākslas darbā. Sākotnējā doma bija izgatavot grāmatu ar porcelāna vākiem un roksmēluma papīra iekšlapām. Procesā plānošanas un pārrunu laikā ar darba vadītāju uzplaiksnīja ideja, ka šķiedras porcelāna plāksnītes, kurās būs dažādu piejaukumu (sēklas, skujašas utt.) atstātās faktūras, varētu iestrādāt roksmēluma papīrā, tādējādi parādot papīra spēju aizsargāt porcelānu. Šī tehnika arī dod iespēju savienot un iestrādāt papīrā pat saplīsušas šķiedras porcelāna plāksnītes. Grāmata sastāv no apmēram 24 atsevišķām roksmēluma papīra loksnēm, kurās tiks iestrādātas atšķirīgas šķiedras porcelāna plāksnītes. Forma tiek novienkāršota līdz taisnstūrim minimālisma stilā¹⁵, kur estētiskais akcents likts uz faktūru un tīrām, vienkāršotām, gleznieciskām kvalitātēm, ko tā sniedz. Grāmata kļūst par izstādes telpu ar iespēju katru lapu paņemt rokās, apskatīt pret gaismu, sānu gaismā utt. Darba koncepcija izsaka niansētu projektu detaļās, kā arī vizuālo smalkumu ar akcentu uz materiālu, faktūru, vienkāršotu formu un telpu.

3.1. Materiāls un tehnika

Maģistra darba praktiskā daļa sākas ar papīra porcelāna masas sagatavošanu. Izmatots balts porcelāns veidošanai: *Audrey Blackman*, 12.5 kg iepakojumā. Parasti, lai masa nebūtu jāuzglabā pārāk ilgi, masas sagatavošanai izmatota ¼ daļa no iepakojuma (3,125 kg). Šis gabals tiek nogriezts no kopējā gabala, izmantojot griežamo stiepli. Ar to pašu griežamo stiepli porcelāns tiek sagriezts mazākos gabaliņos un ielikts žāvēšanas skapī žāvēties. Žāvēšanas skapis paātrina šo procesu. Var arī nolikt uz galda un izžāvēt tāpat. Kad porcelāns ir izžuvis, to ieliek spainī un aplej ar ūdeni, lai ūdens tikai nedaudz pārsedz porcelānu. Tad atstāj uz diennakti, lai porcelāns izmirkst. Nākošajā dienā izmirkušo porcelānu var izmaisīt, izmantojot urbi ar krāsas jaucamo uzgali (sk. 3.1. att.).

¹⁵ <https://www.tate.org.uk/art/art-terms/m/minimalism>

3.1.att.

Porcelāns izžuvis un sašķidrināts, samaisīts ar augu masu, foto I. Dilāne.

Kad porcelāns sajaukts viendabīgā masā, tam pievieno sagatavoto šķiedras masu – sākumā 1 litru, vēlāk darba procesā tika pievienots vēl 1 litrs. Darba autore pirmajai šķiedras porcelāna porcijai izmantoja džinsu masu, kura ir sagatavota, sagriežot vecus džinsus, sākumā izgriežot vīles un pēc tam auduma gabali tiek sagriezti 2,5x2,5cm gabaliņos. Sagriezto džinsu sausā masa ir 1 kg, to aplej ar ūdeni spainī un mērcē vismaz 24 stundas vai arī ilgāk. Izmirkušo masu ieliek *Hollander Beater*¹⁶ malšanas iekārtā un maļ 2,5 stundas. Otrajai porcijai tika izmantota lina šķiedras masa, kura tika sagatavota no pusgatavas masas loksnēm, malta 8 stundas *Hollander Beater* un trešajai porcijai tika pievienotas īrisa lapu, koku lapu un vilkvālītes sēklu vārīts, blenderī samalts maisījums.

Vienlaicīgi arī tapa skices objektiem, kas varētu tikt izgatavoti no šī šķiedras porcelāna un roksmēluma papīra (sk. 3.2. att.). Pamata ideja bija veidot grāmatu no šķiedras porcelāna plāksnītēm un roksmēluma papīra, iestrādājot plāksnītes roksmēluma papīrā. Šajā gadījumā roksmēluma papīrs kalpo kā aizsargslānis porcelāna plāksnītes malām un pat var pasargāt šo reizē trauslo un ilgtermiņā izturīgo porcelāna objektu. Sākotnējās skices un idejas realizējas tikai daļēji.

3.2.att.

Ideju skices, foto I. Dilāne.

¹⁶ Pieejams: <https://gentenaar-torley.nl/beater/>

Sagatavotajai šķiedras porcelāna masai tika pievienoti piejaukumi (sk. 3.3. att.). Sākumā tās bija sēklas: puķu, sezama, nigellas, sinepju, kā arī skuju, lina diegi un lina šķiedra, sasmalcināti Latvijas papīra lati. Lai izgatavotu paraugus ar piejaukumiem, porcelāna šķiedras masa tika uzlikta uz ģipša plāksnes, tādā veidā liekais mitrums iesūcas ģipša plāksnē un masa ātri kļūst veidojama. Vēl mitrai masai pa virsu tiek uzkaisīti nepieciešamie piejaukumi. Kad masa ir apžuvusi, to apgriež uz otru pusi, lai arī virspuse apžūst un piejaukumus varētu iespiest masā. Pēc tam ar koka rulli masa tiek vienmērīgi izrullēta, pārvietota uz avīzes, kur uzliekot papīra trafaretu ar *Rotary* nazi tiek izgriezta plāksnīte nepieciešamajā izmērā. Plāksnītes tiek izgatavotas trīs izmēros – mazais paraugu trafareta izmērs ir 7,5x14,7cm un gatavais plāksnītes izmērs ir 6,5x12,5cm, tuneļa grāmatai paredzētās plāksnītes kvadrāta formātā trafareta izmērs 14x14cm un gatavais izmērs ir 11,5x11,5cm, grāmatas plāksnītes, kuras paredzēts iestrādāt A4 formāta roksmēluma papīrā, trafareta izmērs ir 10,5x18cm, gatavais izmērs ir 9x15,3cm. Šī izmēru starpība parāda to cik daudz porcelāns saraujas pēc divām dedzināšanas reizēm.

3.3. att.

Masas sagatavošana ar piejaukumiem, plastu rullēšana un plāksnīšu izgriešana, foto I.Dilāne.

Tika izmēģināts pievienot papīra porcelānā vara stieples gabaliņus, kas neatstāja interesantu faktūru, vienīgi tumšu laukumu. Tāpat arī šķiedras porcelāna paraugā tika iestiprināts jau nodedzināts papīra porcelāna parauga gabals. Interesanti bija vērot, ka, pēc dedzināšanas, šis paraugs bija saliecies, jo nodedzinātais šķiedras porcelāns dedzināšanas procesā saraujas vairāk, nekā jau nodedzinātais. Sēklas atstāja mazus caurumiņus šķiedras porcelāna paraugā, atkarībā no sēklu lieluma atstātā faktūra bija atšķirīga. Interesantāki ir tie paraugi, kur sēklas bija iejauktas neregulāri un nākošajos paraugos jāiemaisa dažāda izmēra sēklas, lai faktūras raksts apzināti veidotos neregulārs (sk. 3.4. att.).

3.4.att.

Šķiedras porcelāns ar sēklu piejaukumu, foto I. Dilāne.

3.5.att.

Plāksnītes krāsnī, foto I. Dilāne.

Paraugi nodedzināti biskvīta dedzinājumā 960° (sk. 3.5. att.), pēc tam rūpīgi slīpēti, lai atklātu faktūru pēc piejaukumu izdegšanas. Porcelāna plāksnītes ir viegli slīpēt, jo porcelāns nav tik blīvs. Piejauktā papīra masa to padara poraināku un vieglāku. Slīpējot plāksnītes ar sēklām, atklājas sēklu vietu iedobes, kuras veido interesantu virsmas rakstu un, skatoties pret gaismu, ir gaismas caurlaidīgas. Tāpat arī slīpējot plāksnītes ar citiem piejaukumiem atklājas to atstāties atspiedumi un raksti. Pēc slīpēšanas putekļi tika noskaloti ar ūdeni. Nākošajā dienā, kad plāksnītes ir nožuvušas, tās tiek noglazētas ar caurspīdīgu glazūru A 1290, to uzklājot ar otu. Pirmie divi paraugi tika noglazēti viscaur ar caurspīdīgo glazūru. Pēc nodedzināšanas 1260° temperatūrā, plāksnītes bija interesanti izliekušās, vidusdaļa uz augšu (sk. 3.6. att.). Tāpēc tika izlemts, glazūru pēc uzklāšanas, nokasīt ar paletes nazi un noslaucīt

ar mitru sūkli, tādā veidā panākot, lai glazūra iekļūtu virsmas faktūras padziļinājumos, bet uz gludās virsmas tā nebūtu. Tika arī uzjaukta caurspīdīgā glazūra no glazētavā pieejamām sastāvdaļām. Rezultāts bija līdzīgs, kā izmantojot komerciālu glazūru.

3.6.att.

Viena no pirmajām plāksnītēm papīrā, kura glazēta, no vienas puses, pārklājot visu virsmu, foto I. Dilāne.

Nākošajā posmā piejaukumu klāsts tika papildināts ar, pie jūras salasītājām, jūras zālēm, dažādu sēklu sajaukumu, lapegles skujām, lai veidotos lielāki un mazāki izdegušie, faktūru veidojošie laukumi. Interesanti bija novērot to, ka ūdens zāle, iespiesta un ierullēta šķiedras porcelānā, žūstot mainīja krāsu apkārt esošajam porcelānam uz brūni oranžu. Pēc biskvīta dedzinājuma un slīpēšanas vietās, kur bija atradusies šī ūdens zāle bija redzama vāji zilgana nokrāsa, bet pēc glazēšanas un otrā dedzinājuma uz augstajiem grādiem vietām bija redzama maigi iesarkana, ļoti vāja nokrāsa. Tāpat arī, piejaucot smalki sagrieztos papīra latus, pēc abām dedzinājuma reizēm porcelāna virsmas faktūrā saglabājas viegli dzeltenīga nokrāsa, kas varētu būt no papīra naudā iestrādātajiem metāliem.

Strādājot pie plāksnītēm, pamazām kļūst aktuāls jautājums par vāka noformējumu. Maģistra darba praktiskās daļas nosaukums sastāv no trīs vārdiem: Porcelāns, Šķiedra, Papīrs. Ir doma šos vārdus rakstiskā veidā attēlot uz porcelāna plāksnītes un ņemt par paraugu *Rupert Spiras* teksta attēlošanas metodi uz traukiem, lai burti būtu kā cilnis uz āru nevis iespiesti materiālā iekšā. Sākotnēji tiek mēģināts iegrebt nosaukumu ģipsī, katru vārdu atsevišķi, lai varētu, iesmērējot iegrebtajos vārdos porcelāna masu, atspiest tos uz plāksnītes. Iegrebtos burtus

kvalitāte nav pietiekoši laba (sk. 3.7. att.). Nākošais izmēģinājums paredz burtus iegrebt atsevišķi mazos ģipša kvadrātiņos un no tiem veidot tekstu līdzīgi, kā iepriekš, bet šoreiz, atspiežot katru burtu atsevišķi. Arī šajā izmēģinājumā tiek konstatēts, ka teksta un burtu kvalitāte nav pietiekoši laba.

3.7.att.

Sākotnējie izmēģinājumi gravēt ģipsī, foto I. Dilāne.

Visbeidzot meklēts konkrēts burtu fonts un Rīgas zīmogu fabrikā pasūtīti burti *Spring Garden* fonta burtu alfabēts uz alumīnija plāksnītes. Tad katrs burts atsevišķi atspiests akmens masā, veidojot zīmodziņus (sk. 3.8. att.). Pēc tam visi burti bija nodedzināti biskvīta temperatūrā (960°). Izmantojot šo burtu alfabētu katrā burtā iesmērējot šķiedras porcelāna masu un atspiežot burtus pa vienam uz plāksnītes, tika izveidoti trīs teksta varianti.

3.8.att.

Teksta atspiešanas process, foto I. Dilāne.

3.9.att.

Pirmie virsraksta veidošanas paraugi un gatavā vāka darba virsraksts, foto I. Dilāne.

Plāksnītes ieliktas žāvskapī, lai pēc izžūšanas tiktu nodedzinātas biskvīta dedzinājumā. Šis pēdējais teksta izstrādāšanas veids ir daudz kvalitatīvāks, nekā iepriekš izmēģinātais un atbilst šķiedras porcelāna un roksmēluma papīra grāmatas vāka izveidošanai (sk. 3.9. att.). Papīra porcelānā piejaukumi pēc apdedzināšanas veido porcelānā faktūras ar uz iekšu vērstu reljefu, bet teksts veidos faktūru, kura būs vēsta uz āru. Teksta plāksnītes tāpat, kā plāksnītes ar faktūru glazētas ar caurspīdīgo glazūru, kura tika notīrīta, atstājot to tikai faktūras padziļinājuma vietās un pie pašiem burtiem.

3.2. Grāmatas forma un variācijas

Kad paraugu plāksnītes ir gatavas, tika domāts kādu papīra šķiedru izmantot roksmēluma papīra izgatavošanai. Pamata doma bija papīru veidot ar tādiem pašiem piejaukumiem, kuri ir šķiedras porcelānā. Pirmie 12 paraugi iestrādāti A3 roksmēluma papīra loksnēs, kuras izgatavotas no abakas šķiedras ar nelielu džinsu masas piejaukumu. Plāksnītes tika iestrādātas loksnē – divas lapas kreisajā pusē un viena lapas labajā pusē, tā lai lapu varētu pārlocīt pa vidu uz pusēm. Katrai plāksnītei apkārt veidojot *dubultlapu* ir iestrādāti tie paši piejaukumi, kas ir bijuši piejaukti šķiedras porcelānā. No šīm loksnēm tiek izveidota paraugu grāmata, sašujot lapas kopā ar *link stitch* šuvumu (sk. 3.10. att.).

3.10.att.

Šūtā paraugu grāmata, foto I. Dilāne.

Darba procesa turpinājumā paraugu plāksnītes iestrādātas arī A5 izmēra papīrā ar domu, ka tās varētu tikt iekļautas paraugu grāmatā, piešūjot pie grāmatas lapām. Tā kā bija doma, ka loksnes varētu būt arī atsevišķi, tad vēl vairāki paraugi iestrādāti A5 loksnes, kā atsevišķu lokšņu paraugu grāmata. Tāpat noformēta arī nobeiguma darba grāmata ar lielāka izmēra plāksnītēm, kuras iestrādātas papīrā un ir apskatāmas atsevišķi.

3.11.att.

Akmens masas kaste Tuneļa grāmatai, foto I. Dilāne.

Tad arī radās doma, ka grāmatai būs nepieciešama kaste. Tā izgatavota no akmens masas un lina šķiedras sajaukuma, bez glazūras. Kaste ir diezgan grūts objekts, ko izgatavot, jo ir jāpanāk, precīzs izpildījums. Šajā gadījumā varētu būt, ka tieši lina šķiedras piejaukums akmens masā varētu palīdzēt sastiprināt šķautnes un dedzināšanas procesā kaste nezaudētu savu formu. Tika izgatavota parauga kaste, kas ir 22cmx22cm, akmens masai piejaucot ½ džinsu masu. Kastes plasta biezums ir 1cm. Kasti izdevās labi sastiprināt ar šķidro akmens/šķiedras masu. Autore izmantoja iespēju šo izmēģinājuma kasti nodedzināt malkas ceplī Ikskilē 1280°C. Tās bija labs pārbaudījums šim veidojumam – ieliecās tikai kastes vāks uz iekšu, jo kaste dedzināta saliekot kopā vāku un pamatni. Šī kaste ir paredzēta izmēģinājuma tuneļa grāmatai (Chen, 2013), (sk. 3.11. att.).

Lielāka kaste izgatavota pamata grāmatai A4 loksnēm un arī mazāka, kura ir paredzēta paraugiem A5 papīra loksnēs, jo sašūtā paraugu grāmata būs atsevišķs objekts. Šīs kastes izgatavotas no neliela daudzuma gaišas, šamotētas akmens masas, kura sajaukta ar antracīta pelēko akmens masu, lina šķiedras masu un piejaukumiem. Akmens masa pirms sajaukšanas ir jāizžāvē, tad atkal jāaplej ar ūdeni, piejaucot visas nepieciešamās saistvielas, pēc tam pa posmiem, ar žāvēšanas starplaikiem, notiek kastes izgatavošana (sk. 3.12. att.).

3.12.att.

Akmens masas žāvēšana un kastes izgatavošanas process, foto I. Dilāne.

REZULTĀTI

Roksmēluma papīra šķiedras vizuālās un fizikālās īpašības ir ļoti dažādas. Abakas un lina šķiedrām tās ir līdzīgas. Tās ir ļoti izturīgas šķiedras, kuras var iegādāties pusgatavas, sapresētās loksnēs. Tās ir jāsamērcē un jāmaļ *Hollander Beater* vairākas stundas. Jo ilgāk masu maļ, jo vairāk mainās tās īpašības. Ja šķiedra ir malta vairākas stundas, tad izgatavotais papīrs vizuāli kļūst caurspīdīgāks, šķiedra kļūst īsāka un palielinās šķiedras saraušanās spēja, izgatavotajam papīram žūstot. Šo saraušanās īpašību var izmantot, iestrādājot izgatavotās šķiedras porcelāna plāksnes abakas vai lina šķiedras papīrā. Papīrs apņem šķiedras porcelāna plāksnīti, žūstot nospriegojas un, līdz ar to, plāksnīte stingri turas papīrā. Papīrs apsedz plāksnītes malas, līdz ar to, tās tiek pasargātas no apbružāšanas vai apdauzīšanas, veidojot dekoratīvu ierāmējumu. Izgatavotais papīrs no šīm šķiedrām vizuāli ir balts vai beišīgs un plāns. Biezāku papīru var izgatavot no kokvilnas šķiedras, kurai ir trīs veidi: kokvilnas šķiedra pusgatavs loksnēs no kokvilnas auga vai pārstrādāta kokvilnas auduma. Audumu var arī pārstrādāt, patstāvīgi sagriežot kokvilnas izstrādājumu 2,5 cm kvadrātiņos, kuri jāamērcē 24 stundas un pēc tam jāmaļ ar *Holander Beater* 2,5 stundas (Hiebert, 2000). Vēl kokvilnas papīru var iegūt, pārstrādājot biroja vai citu nekrītotu papīru. Šādi iegūta papīra kvalitāte ir nedaudz sliktāka, nekā papīrs, kurš tiek pārstrādāts. Šis pēdējais veids ir pats vienkāršākais paņēmieni, kā var iegūt papīra masu. Kokvilnas papīrs nav arī tik izturīgs un tam nepiemīt abakai un linam piemītošās gaismas caurlaidības, izturības un saraušanās īpašības. Ņemot vērā to, ka papīru var izgatavot no gandrīz visiem augiem, kuru sastāvā ir celuloze, tad arī izgatavotā papīra īpašības par pētīt un novērot. Tās noteikti atšķirsies. Vizuālo roksmēluma papīra izskatu ietekmē dabisko nekrāsoto šķiedru tonalitāte, reizēm arī faktūra un piejaukumi masā. Papīrā, tāpat kā porcelānā, var panākt faktūras ar piejaukumiem masā (sk. praktiskā darba rezultātu pielikumā). Porcelāna plāksnītes papīrā iestrādā, izmantojot dubultlapas principu (sk. 3.13. att.).

3.13.att.

Šķiedras porcelāna plāksnītes iestrādāšana papīrā, foto I. Dilāne.

Šķiedras porcelāna vizuālās īpašības ir līdzīgas kā porcelānam. Krāsas ziņā porcelāns ir balts, atšķiroties ļoti smalkās niansēs, bet var būt arī vēsi balts, silti balts, balti balts. Tās ir *Imanta Vecozola* baltās glezniecības smalkās nianses¹⁷. Tāpēc, ka porcelāns ir tik smalks un delikāts materiāls, to ir ļoti grūti apvienot vienā mākslas darbā ar kādu citu materiālu. Ar dažādajiem piejaukumiem porcelāna masā veidojas niansētas virsmas faktūras. Lai šīs smalkās virsmas faktūras un toņu nianses varētu parādīt, roksmēluma papīra tonim jābūt arī niansētam, bet tas nedrīkst būt aktīvāks par fakturēto šķiedras porcelāna plāksnīti.

Šķiedras porcelāna fizikālās īpašības parādās tā apstrādājamībā. Porcelāns, celulozes šķiedras piejaukuma rezultātā, kļūst vieglāk apstrādājams, veidojams. Žūšanas procesā, tas kļūst izturīgāks, ir iespējams izgatavot lielākus, biezākus objektus un arī ļoti plānus un smalkus objektus. Papīra šķiedra, kas tiek piejaukta porcelānam transformējas, krāsnī tā sadeg. Tā rezultātā porcelānam veidojas poraināka struktūra, kas padara izgatavotā objekta masu vieglāku. Šķidrā šķiedras porcelāna masa savukārt ir ļoti laba saistviela smalku un arī lielāku šķiedras porcelāna detaļu sastiprināšanai. Porcelāns tāpat ir trausls un reizē arī ļoti izturīgs, ilglaicīgs materiāls. Līdzīgas īpašības tiek piedēvētas arī senāk izgatavotam roksmēluma papīram¹⁸.

3.14.att.

Paraugs ar skuju piejaukumu porcelānā un roksmēluma papīra, foto I. Dilāne.

¹⁷ Pieejams: <https://www.galerijadaugava.lv/makslinieki/imants-vecozols/>

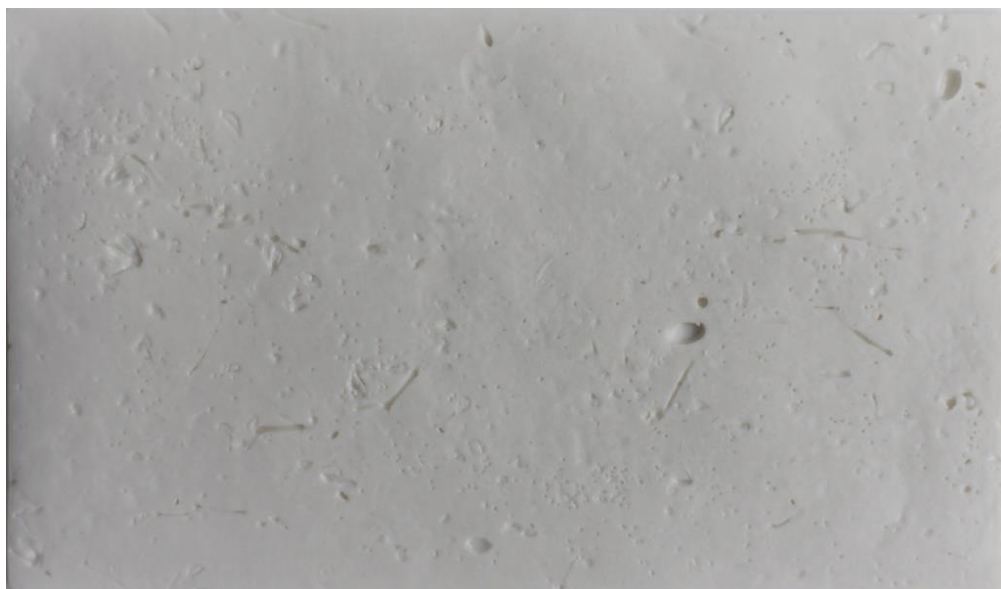
¹⁸ Pieejams: https://vintagepaper.co/blogs/news/drying-paper-at-whatmans-springfield-mill?_pos=2&_sid=e64e55d48&_ss=r

Konsultācijā ar diplomdarba vadītāju tika apskatīti vairāki roksmēluma papīrā iestrādāti šķiedras porcelāna paraugi. Sākotnēji papīrā bija daudz piejaukumu, kas bija pārāk aktīvi, salīdzinoši ar šķiedras porcelāna smalkumu, gan baltās krāsas nianšu, gan faktūras ziņā (sk. 3.14. att.). Mērķis bija panākt, lai papīrs un šķiedras porcelāns viens otru izceltu. Saruna parasti bija par ļoti smalkām papīra un porcelāna gleznieciskajām, tumši gaišajām, silti vēsajām attiecībām. Roksmēluma papīra tonis un tā faktūra mainījās atkarībā no pamata šķiedras un piejaukumiem papīra masā. Izgatavojot vairākus paraugus, nonācām pie lēmuma nobeiguma darba grāmatas papīru izgatavot no lina un abakas šķiedras sajaukuma, nedaudz piejaucot īrisa lapu, vilkvālīšu vārītu sablenderētu sajaukumu, kas dod silti bēšīgu toni papīram. Šajā gadījumā papīrs nekonkurē ar šķiedras porcelāna vēsi balto toni un faktūrām, kuras ir atšķirīgas katrai plāksnītei. Ja faktūra uz plāksnītes ir aktīva, tad arī papīra struktūra var būt aktīvāka (sk. 3.15. att.).

3.15.att.

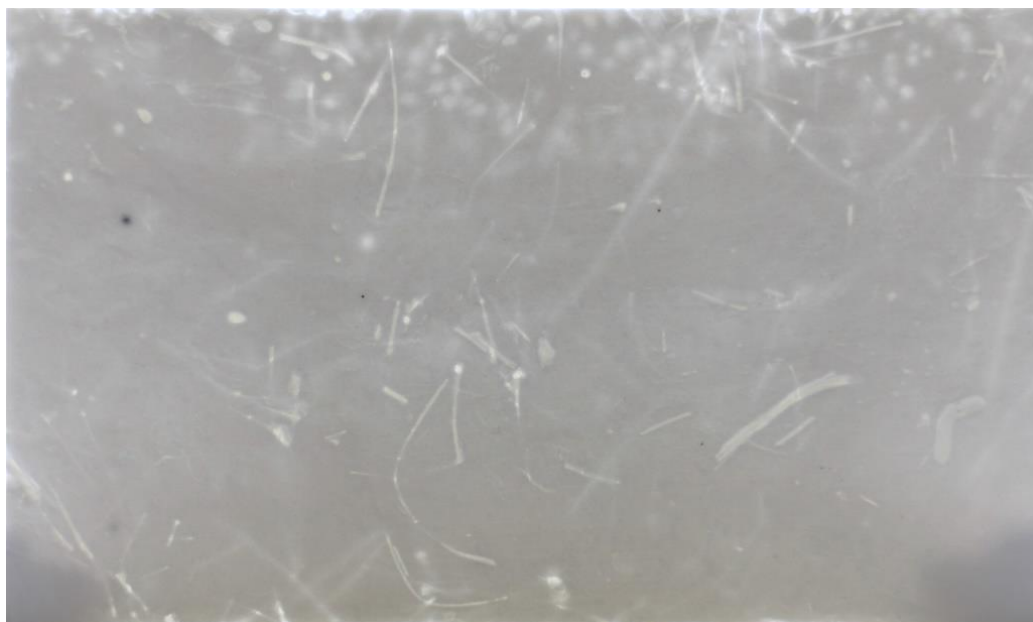
Darbi procesā sagatavoti atrādīšanai diplomdarba vadītājam aprīļa beigās, foto I. Dilāne.

3.16.att.

Dažādu sēklu piejaukums, foto I. Dilāne.

Procesā izmēģināti dažādi piejaukumi porcelāna masā. Piejaucot dažāda izmēra sēklas, tika atklāts, ka interesantāka faktūra veidojas piejaucot dažāda izmēra sekas vienā paraugā, tāpat piejaucot lina diegus un lina šķiedru varēja iegūt atšķirīgas struktūras faktūras (sk. 3.16.-3.21. att.).

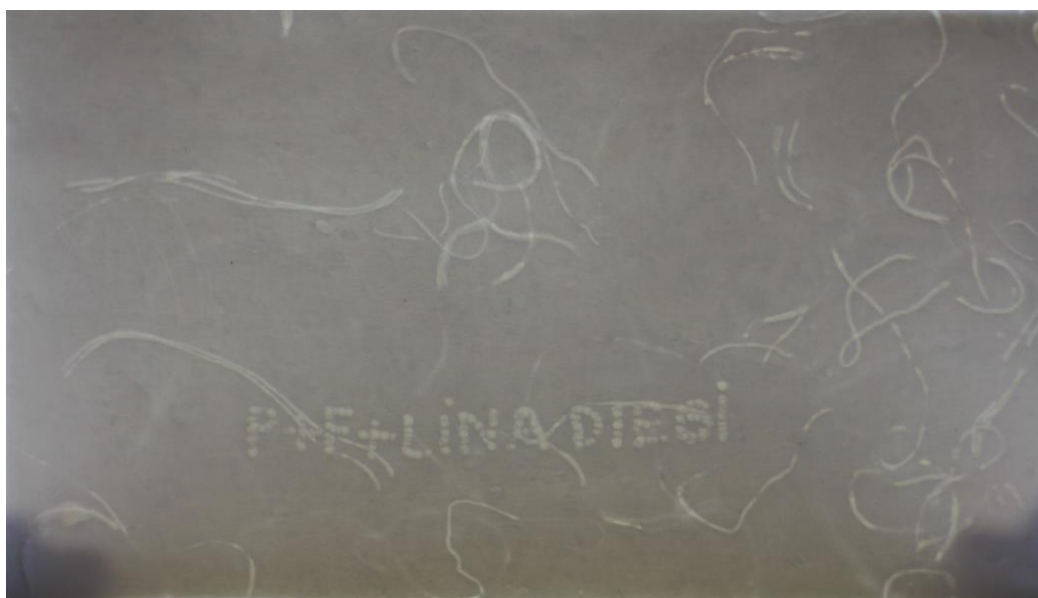
3.17.att.

Lina diegu un šķiedras piejaukums, foto I. Dilāne.

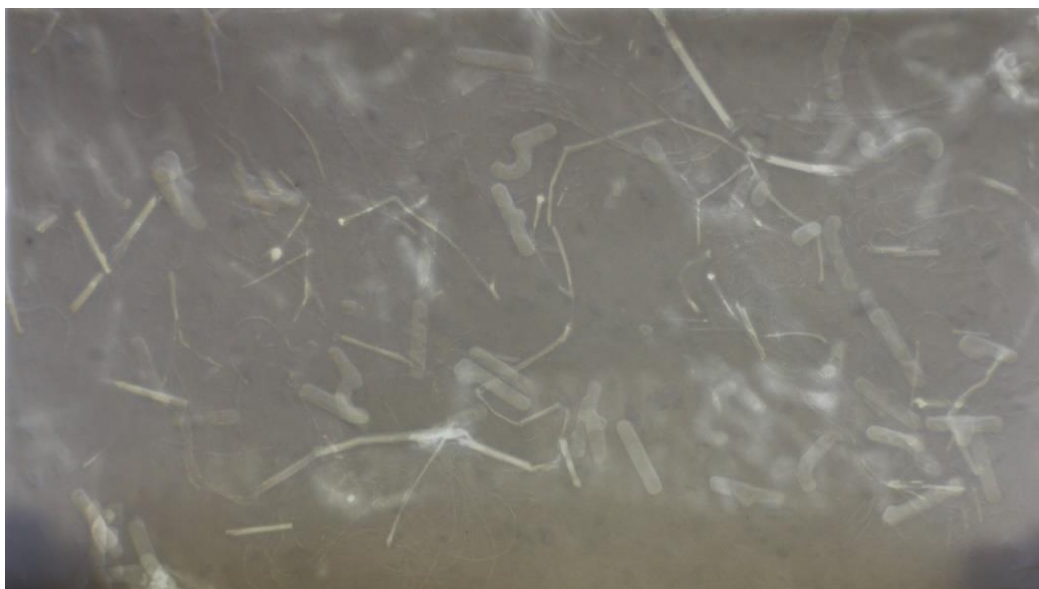
3.18.att.

Lapegles un egles skuju piejaukums, foto I. Dilāne.

3.19.att.

Lina diegu piejaukums, foto I. Dilāne.

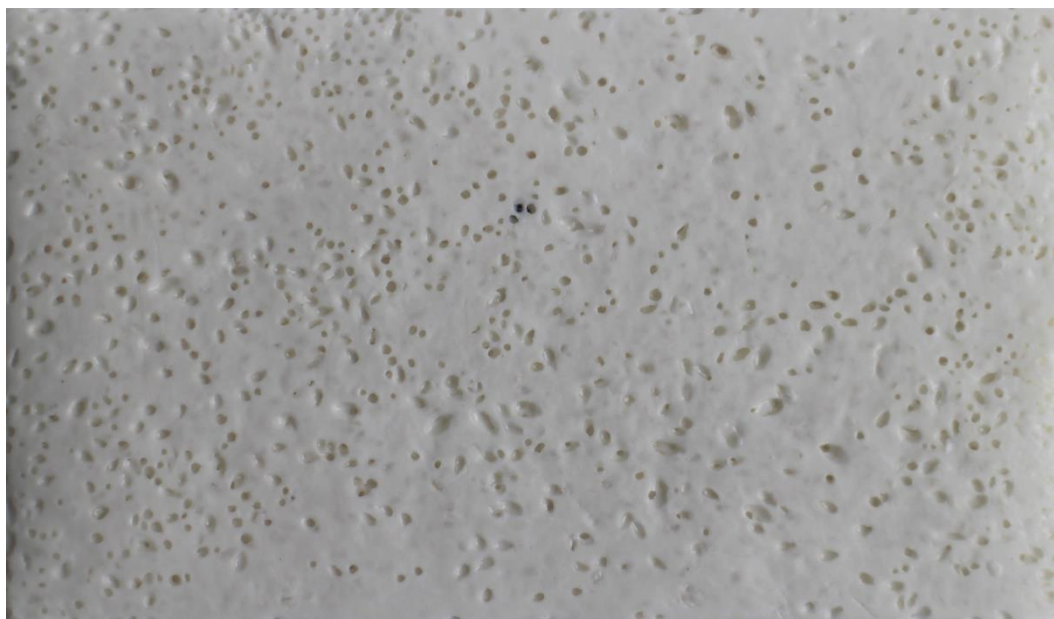
3.20.att.

Lina diegu un papīra gabaliņu piejaukums, foto I. Dilāne.

3.21.att.

Latu piejaukums, foto I. Dilāne.

3.22.att.

Sēklu piejaukums, foto I. Dilāne.

SECINĀJUMI

Izvērtējot pētniecībā balstītā radošā darba rezultātus, var secināt, ka ir izdevies izveidot mākslas objektu minimālisma stilā – *grāmatu kā izstādes telpu*, apvienojot šķiedras porcelānu un roksmēluma papīru kopīgā mākslas darbā. Papīrs aptver, satur, pasargā šķiedras porcelānu un palīdz tam izcelties.

Galveno rezultātu uzskaitījums:

- 1) Roksmēluma papīrā tāpat kā porcelānā var panākt faktūras ar piejaukumiem masā;
- 2) Roksmēluma papīrs tāpat kā porcelāns žūšanas procesā saraujas un var būt gaismas caurlaidīgi;
- 3) Ūdenszīme papīrā un piejaukumi šķiedras porcelānā dod līdzīgas, gaismu caurlaidīgas faktūras;
- 4) Ja porcelānu iestrādā roksmēluma papīrā, tad papīrs saraujoties aptver porcelānu, aizsargājot to no apbružāšanas, kā arī veido neitrālu ierāmējumu.

Tādejādi ir iespējams atbildēt uz pētījuma jautājumiem:

Ko var uzzināt, salīdzinot papīra šķiedras porcelāna un pašdarināta papīra vizuālās un fizikālās īpašības?

Roksmēluma papīrs un porcelāns abi ir trausli un izturīgi materiāli vienlaicīgi un arī ilgmūžīgi. Šie materiāli tiek izmantoti gaismas objektu izgatavošanā savas gaismas caurlaidības dēļ. Abos materiālos var atspiest faktūras, tai pat laikā, pilnīgi gludas virsmas abos materiālos panākt ir grūti. Faktūras gan porcelānā, gan roksmēluma papīrā var panākt arī ar piejaukumiem masā. Visas šīs īpašības labi var izmatot mākslas darba izveidošanas procesā.

Kā notiek šo abu materiālu apvienošana vienā mākslas darbā, izmantojot šo materiālu vizuālās/fizikālās īpašības?

Tieši šo abu materiālu baltās tonalitātes, nokrāsas, gaismas caurlaidība un arī saraušānās ir īpašības, kuras palīdz roksmēluma papīru un šķiedras porcelānu apvienot vienā mākslas darbā. Šajā darbā, kur grāmata ir kā izstādes telpa, papīrs ir pierasta un organiska grāmatas sastāvdaļa, bet porcelāns vairāk neierasts svešķermenis. Ar roksmēluma papīra palīdzību tiek atrasts veids, kā iestrādāt šķiedras porcelānu roksmēluma papīrā. Porcelāns kļūst par grāmatas sastāvdaļu – tas ir dekoratīvs, fakturēts, gaismu caurlaidīgs un roksmēluma papīrā ierāmēts.

Papīram un porcelānam ir līdzīgas īpašības, pamatkrāsa tonāli dažādi balta, papīra dabiskā krāsa ir gaiši, balti bēša, kas var būt tonāli ļoti dažāda. Porcelāna masā var atspiest faktūras, to var darīt arī roksmēluma papīra masā. Piejaukumus var pievienot gan porcelānam, gan papīra šķiedrām. Šajā eksperimentā faktūra nebija mehāniski veidota, tā arī neatrodas tikai objekta virspusē redzamajā daļā, bet pārsvarā viscaur arī izveidotā priekšmeta iekšpusē un arī masas iekšienē. Līdz ar to šo šķiedras porcelāna īpašību var nosaukt par dizainisku, jo tā pastiprina dekoratīvu gaismas caurlaidību izgatavotajā mākslas priekšmetā. Šādu tehniku var izmantot gaismas objektu izveidē. Papīrs un porcelāns abi gan trausli, gan arī izturīgi un ilgmūžīgi materiāli vienlaikus. Abus gatavā veidā var viegli saplēst. Tai pat laikā papīru uguns liesma iznīcina, bet porcelānu krāsns svelme pārveido par cietu izturīgu materiālu tomēr arī plīstošu.

Iestrādājot šķiedras porcelānu roksmēluma papīrā, tas aptver porcelānu, veidojot aizsargājošu maliņu, kas vienlaicīgi, savā estētiskajā vienkāršībā, kalpo arī kā dekoratīvs ierāmējums. Papīram un porcelānam vēl ir arī cita kopīga īpašība – gaismas caurlaidība, kas ir atklājama un pastiprināma dažādos, iepriekš procesā apskatītos, veidos, kā to uzsver arī angļu māksliniece *Angela Mellor*. Visvairāk gaismas caurlaidība izceļas roksmēluma papīrā, kas ir

izgatavots no abakas, un arī izmantojot ūdenszīmes tehniku, ko jau agrāk secinājusi *Hiebert* (2000). Porcelānā gaismas caurlaidību var pastiprināt ar piejaukumiem porcelāna masā, gan šķiedras piejaukumu, gan faktūru veidojošiem piejaukumiem. Tātad ir iespējams šīs faktūras un toņu nianses pastiprināt un samazināt porcelānā un roksmēlumā papīrā, atrodot vispiemērotāko šo faktūru un materiālu vizuālo īpašību līdzsvaru. Tādā veidā mākslas darbā ir iespējams līdzvērtīgi parādīt šos abus materiālus. Līdzīgi kā to jau bija aprakstījusi *Gault* (2013), šis darbs apstiprināja to, ka papīra šķiedras porcelānā piejaukumi, gala rezultātā samazina porcelāna masu, padarot izgatavoto objektu vieglāku, tāpat arī piejaucot *kaolīnu* pie papīra masas, tas palīdz panākt papīra virsmu līdzenāku un ne tik porainu.

PATEICĪBAS

Esmu pateicīga, ka man bija iespēja šajā pandēmijas periodā paplašināt savu redzesloku un īstenot savu radošo potenciālu, izkāpjot no savas komforta zonas. Liels paldies manai ģimenei par atbalstu un uzmundrinājumiem grūtākos brīžos. Tāpat arī LMA rektoram K. Zariņam un keramikas nodaļas vadītājam D. Lesiņam, par to, ka ar viņu atbalstu mēs varējām strādāt pie radošā darba praktiskās daļas LMA keramikas darbnīcās. Paldies visiem keramikas katedras pasniedzējiem, kuri neskopojās ar atbildēm uz maniem daudzajiem jautājumiem. Arī teorētiskās lekcijas bija iedvesmojošas. Liels paldies maģistra darba vadītājam D. Punduram un konsultantei Inesei Siricai par detalizētu iedziļināšanos mana darba tapšanas procesā.

Izmantotā literatūra un avoti

- Abaca. Publ.: <https://cfda.com/resources/materials/detail/abaca> (sk. 15.05.2021.).
- Angela Mellor. Bone China Ceramics. Publ.: <http://www.angelamellor.com/about.html> (sk. 15.05.2021.).
- Bennett, J. (2019). Beginning your exploration of fiber clay. *Studio Potter*, 47(1). Publ.: <https://studiopotter.org/beginning-your-exploration-fiber-clay> (sk. 15.03.2021.).
- Campbell-Allen, B. (1997). Where there's smoke...paperclay in the Anagama. *Pottery in Australia*, 36 (1), 16-18.
- Carol Farrow. Publ.: <http://www.carolfarrow.net/about-carol-farrow/> (sk. 15.05.2021.).
- Chen, J. (2013). *500 handmade books. Volume 2*. New York: Lark.
- Claggett, A. (2020). Pulp potential in the Anthropocene. *Surface Design*, Summer, 6-11.
- Čaupova, R. (1972). Jādomā un jādara. *Literatūra un Māksla*, 18.
- Dawson, S. (1993). *The art and craft of papermaking*. London: Aurum Press Limited.
- Donald Judd. American art critic and sculptor. Publ.: <https://www.theartstory.org/artist/judd-donald/> (sk. 15.05.2021.).
- Donald Judd. Publ.: <https://juddfoundation.org/artist/art/> (sk. 15.05.2021.).
- Farrow, C. (1987). Paper/clay. *Artists Newsletter*, United Kingdom, April, 20-21. Publ.: <https://www.grahamhay.com.au/farrow1987.html> (sk. 15.03.2021.).
- Gault, R. (1992). Amazing paperclay. *Ceramics Monthly*, June/July/Aug, 96-99.
- Gault, R. (1993). *Paper clay for ceramic sculptors: A studio companion*. Seattle: Clear Light Books.
- Gault, R. (1998). Paper/clay and method of preparation. *United States Patent No. 5,726,111*. Washington, DC: U.S. Patent and Trademark Office.
- Gault, R. (2013). *Paperclay: Art and practice*. London: Bloomsbury Visual Arts.
- Gentenaar Torley Paper Artists. Beater. Publ.: <https://gentenaar-torley.nl/beater/> (sk. 24.05.2021.).
- Gry Ringset. Publ.: <https://www.gryringset.no/> (sk. 15.05.2021.).
- Hay, G., (1996). With but not on paper. *Pyre: Journal of the Clay & Glass Association of Western Australia*, 9, 4-5.

Hiebert, H. (2000). *The papermaker's companion: The ultimate guide to making and using handmade paper*. North Adams: Storey Publishing, LLC.

Hiebert, H. (2001). *Paper illuminated: 15 projects for making handcrafted luminaria, lanterns, screens, lamp shades and window treatments*. North Adams: Storey Publishing, LLC.

Hiebert, H. (2006). *Papermaking with garden plants & common weeds*. North Adams: Storey Publishing, LLC.

Imants Vecozols. Publ.: <https://www.galerijadaugava.lv/makslinieki/imants-vecozols/> (sk. 24.05.2021.)

J. Whatman. The Master of Western Papermaking. Publ.: https://vintagepaper.co/blogs/news/drying-paper-at-whatmans-springfield-mill?_pos=2&_sid=e64e55d48&_ss=r (sk. 24.05.2021.)

Jerry Bennett Pottery. Publ.: <https://jerrybennett.net/paper-clay-information> (sk. 15.05.2021.).

Keramiek Sierpapier. Publ.: <http://www.keramiekensierpapier.nl/> (sk. 15.05.2021.).

Kozo. Publ. : <http://cameo.mfa.org/wiki/Kozo> (sk. 15.05.2021.).

Lorente, M.J. (2004). *The art of papermaking with plants*. New York: W. W. Norton & Company.

Minimalism. Tate. Publ.: <https://www.tate.org.uk/art/art-terms/m/minimalism> (sk. 24.05.2021.)

Noriko Kuresumi. Publ.: <http://www.norikokuresumi.com/> (sk. 15.05.2021.).

Ozoliņa, S. (1966). Vērojumi Behinē, *Māksla*, 4, 38-41.

Particle & Wave: PaperClay Illuminated. Publ.: <https://fullercraft.org/event/particle-wave-paper-clay-illuminated/> (sk. 15.05.2021.).

Rebecca Hutchinson Studio. Publ.: <https://www.rebeccahutchinson.com/> (sk. 15.05.2021.).

Roos, A. (2016). Light and shadows. *New Ceramics*, 1(16), 20-23.

Rupert Spira. Ceramics. Publ.: <http://www.rupertspira.com/home.aspx> (sk. 15.05.2021.).

Schoenmann, E. (2016). In studio with Gry Ringset, *New Ceramics*, 4(16), 62-63.

Sweeney, R. (2016). *Paper sculpture: Fluid forms*. Berkeley: Gingko Press Inc.

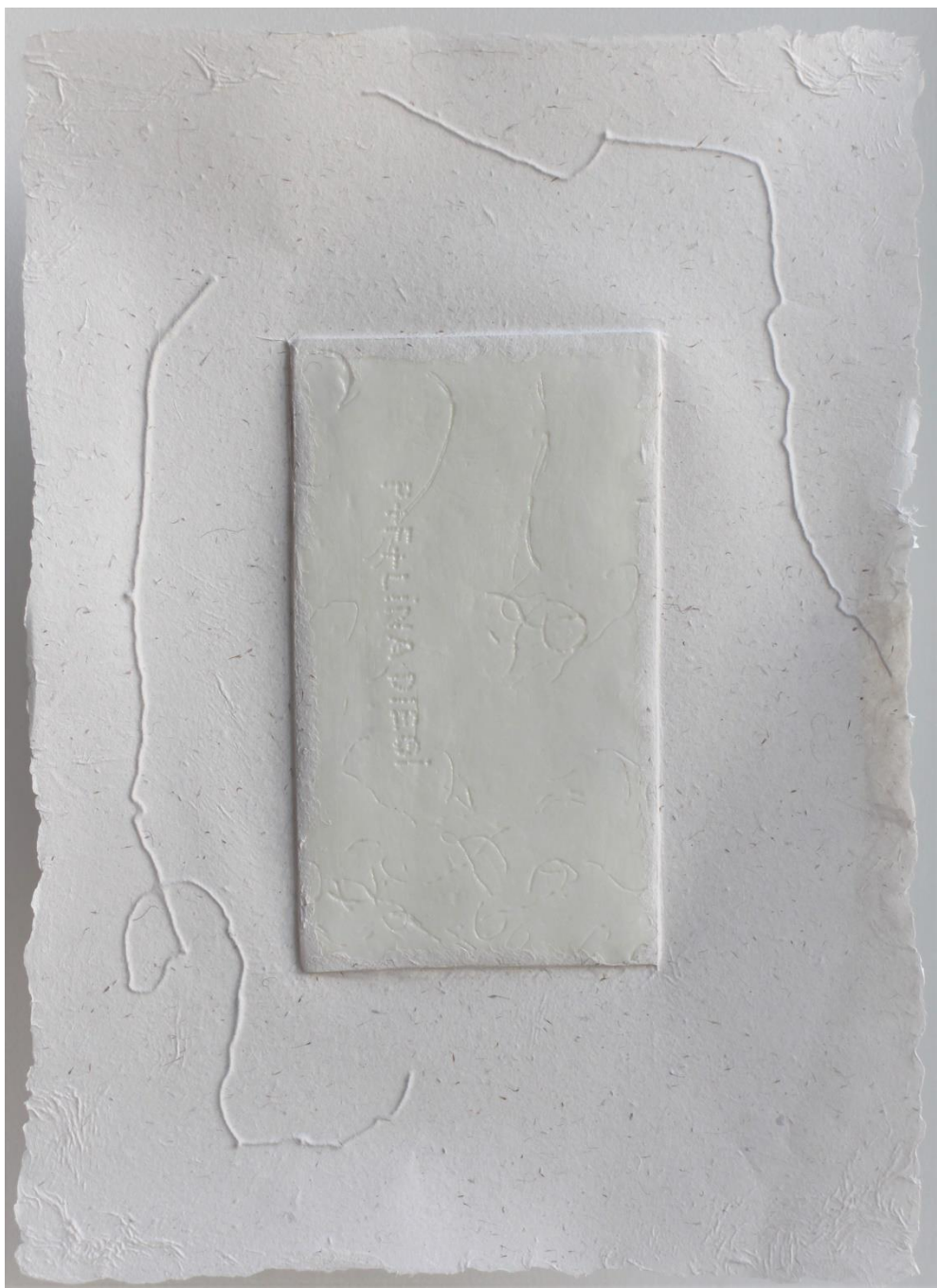
Ulla Viotti. Publ.: <http://www.viotti.se/> (sk. 15.05.2021.).

PIELIKUMI

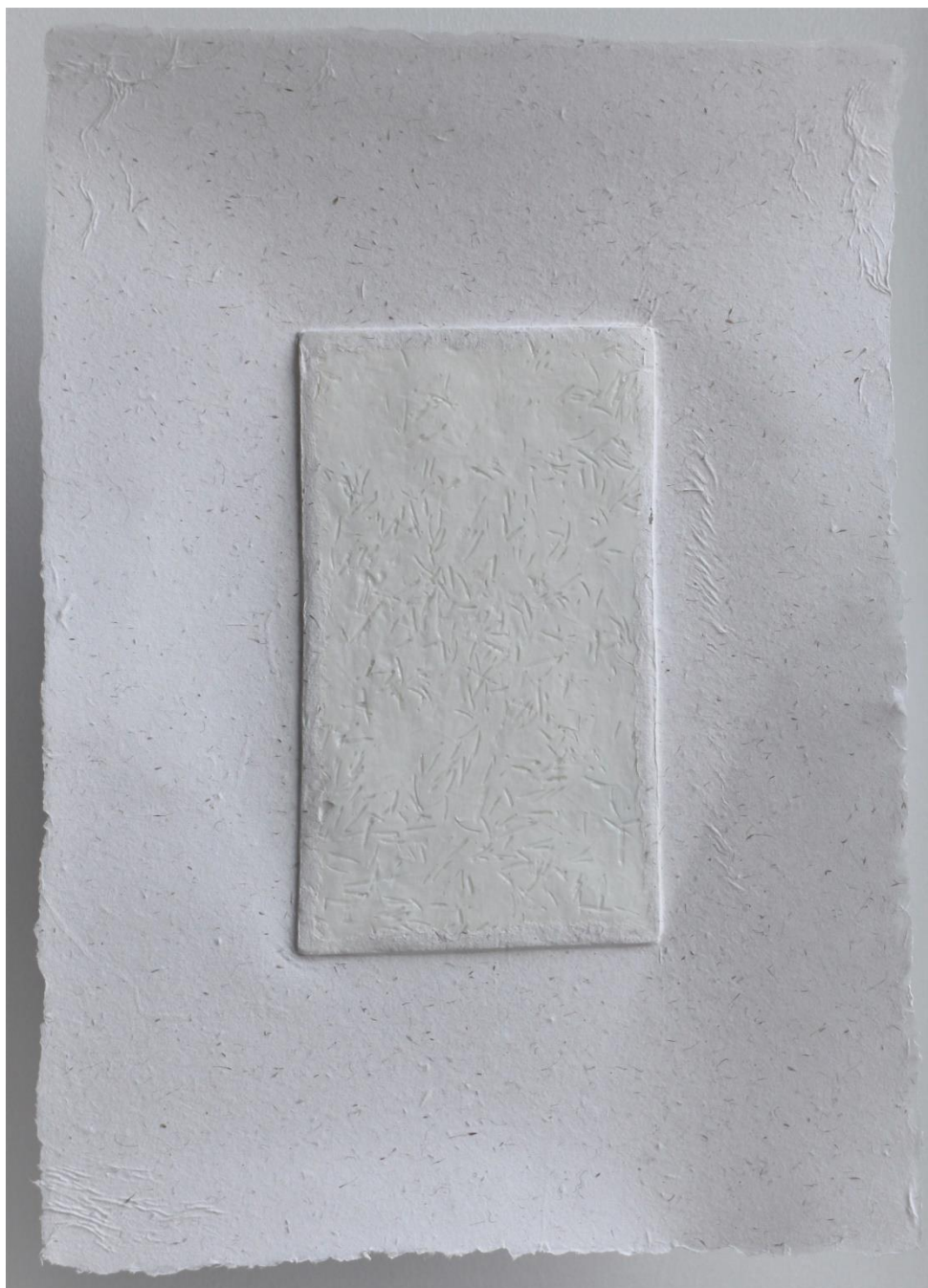
1. pielikums. Praktiskā darba rezultāta fotogrāfijas

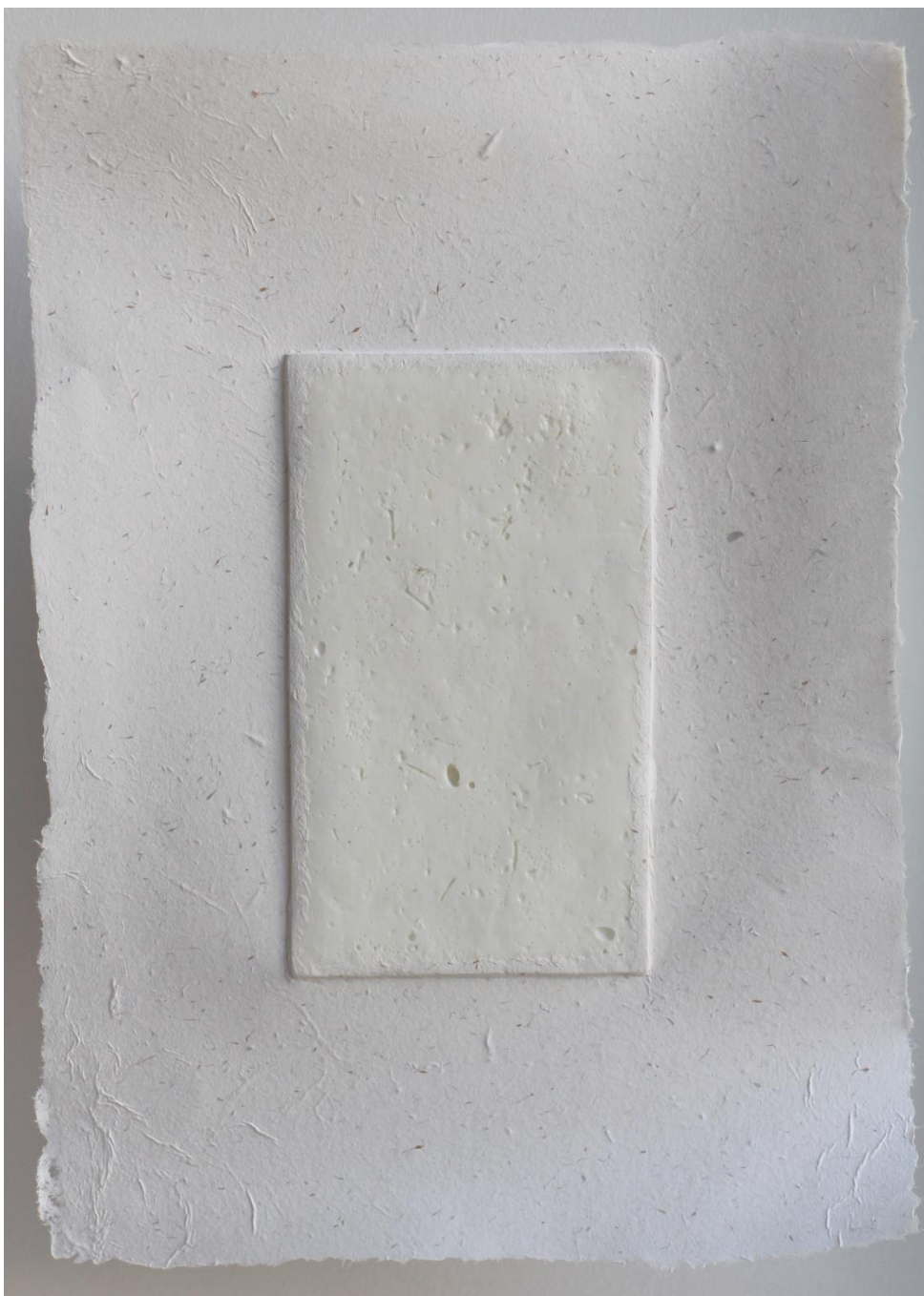
Grāmatas loksne, nosaukums, foto I. Dilāne.

Grāmatas loksne ar lina diegu piejaukumu, foto I. Dilāne.

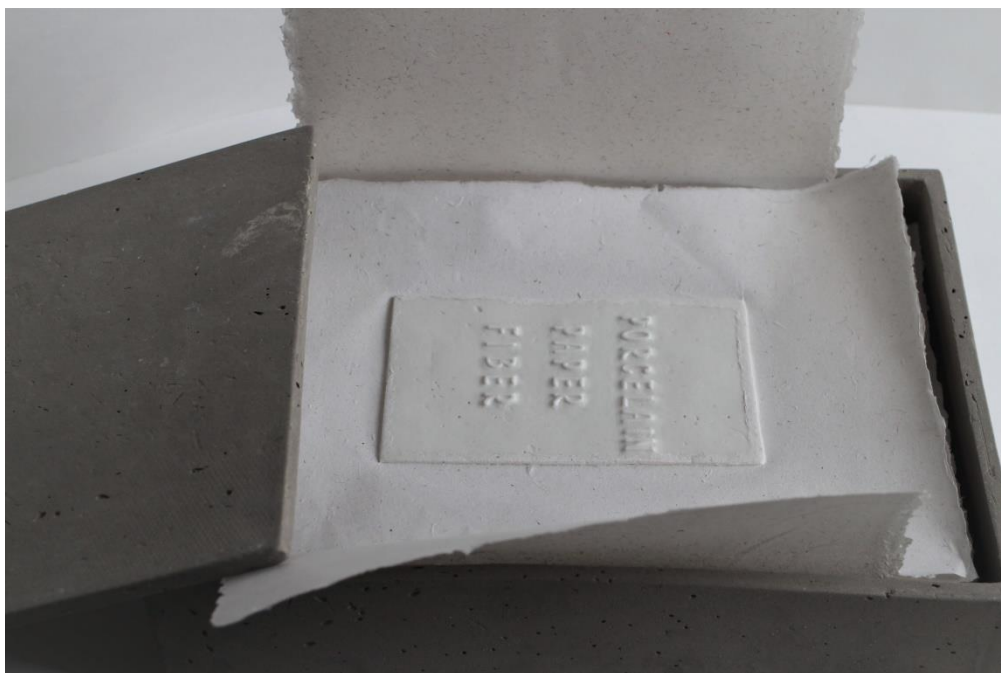
Grāmatas loksne ar skuju piejaukumu, foto I. Dilāne.

Grāmatas loksne ar sēklu piejaukumu, foto I. Dilāne.

Grāmatas loksne ar lina šķiedras un papīra gabaliņu piejaukumu, foto I. Dilāne.

Grāmata akmens masas kastē, 24 loksnes, 34x24x9cm, šķiedras porcelāns, roksmēluma papīrs no abakas, lina šķiedras un piejaukumi, foto I. Dilāne.

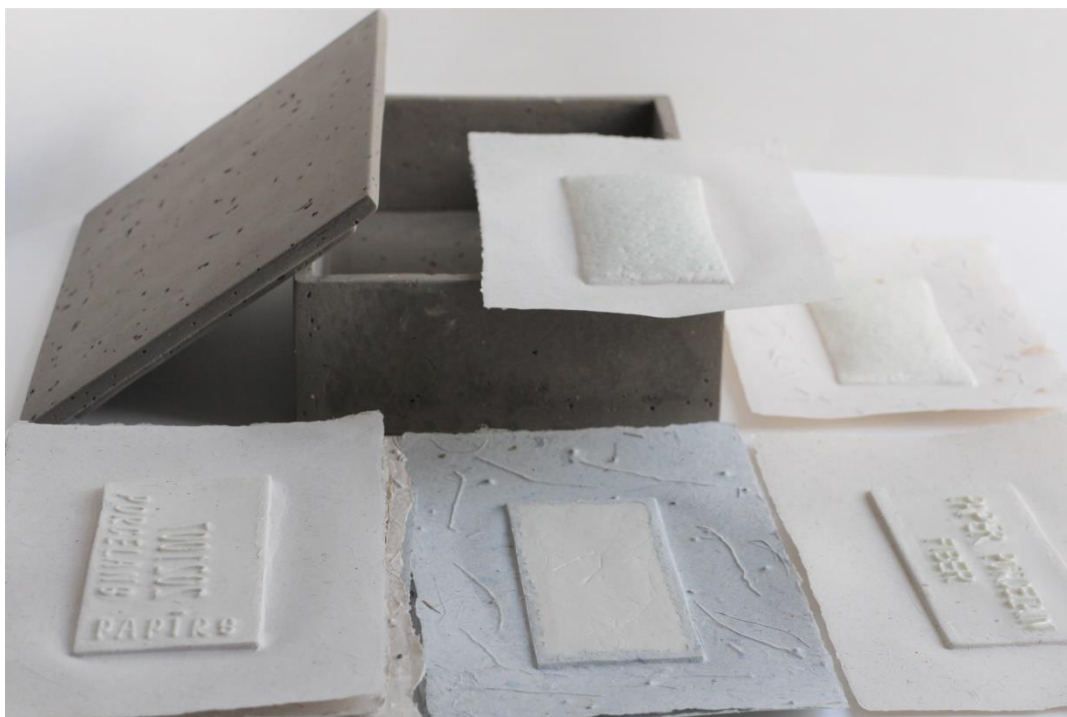
Akmens masas kaste lielā, 34x24x9cm, foto I. Dilāne.

Akmens masas kaste mazā, 25x19x9cm, foto I. Dilāne.

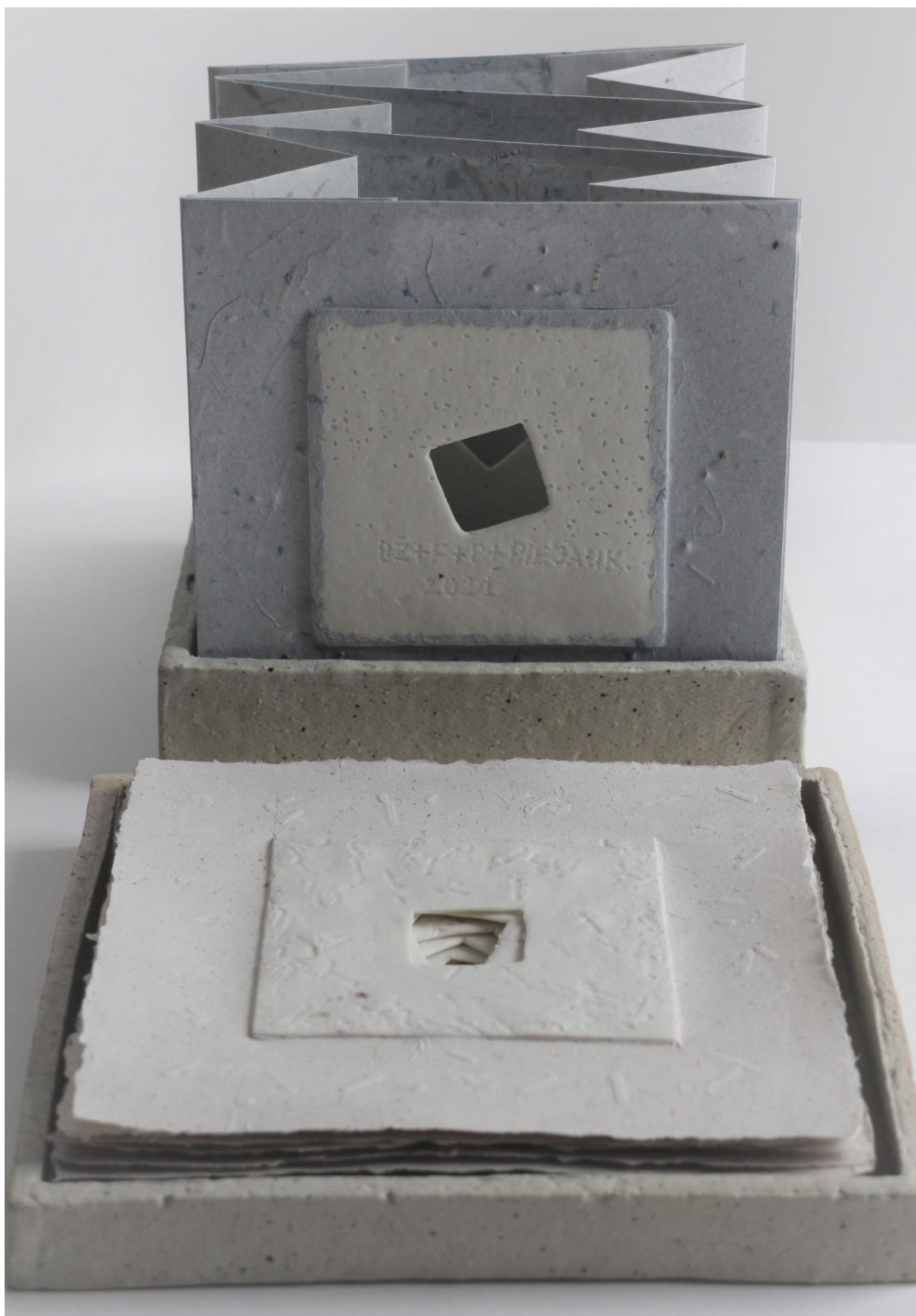
Paraugu grāmata mazā akmens masas kastē 25x19x9cm, 24 loksnes, šķiedras porcelāns, roksmēluma papīrs no abakas, lina šķiedras un piejaukumi, foto I. Dilāne.

Paraugu grāmata mazā akmens masas kastē 25x19x9cm, 24 loksnes, šķiedras porcelāns, roksmēluma papīrs no abakas, lina šķiedras un piejaukumi, foto I. Dilāne.

Paraugu grāmata mazā akmens masas kastē 25x19x9cm, 24 loksnes, šķiedras porcelāns, roksmēluma papīrs no abakas, lina šķiedras un piejaukumi, foto I. Dilāne.

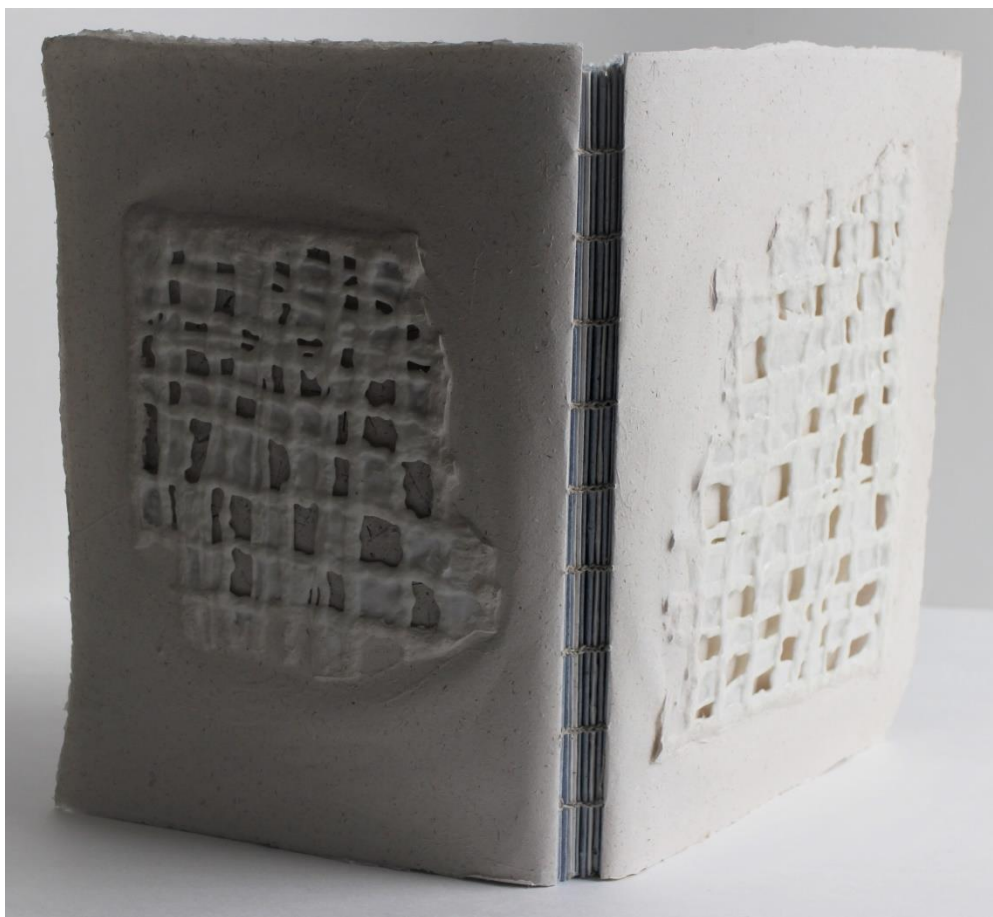
Tuneļa grāmata zilā akmens masas kastē 23,5x23,5x6cm, Tuneļa grāmata gaišā 21x21x2cm, šķiedras porcelāns, roksmēluma papīrs no abakas, lina šķiedras un piejaukumi, foto I. Dilāne.

Paraugu grāmata lielā – atvērum 1, 30,5x22x4cm, šķiedras porcelāns, roksmēluma papīrs no abakas, lina šķiedras un piejaukumi, foto I. Dilāne.

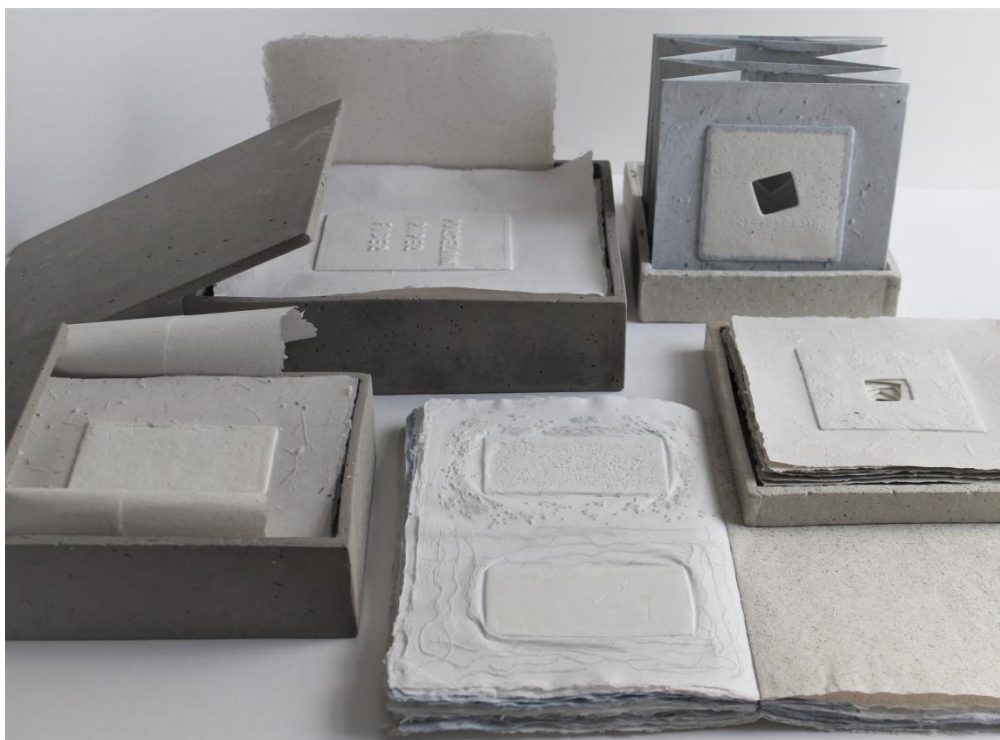
Paraugu grāmata lielā – atvērum 2, 30,5x22x4cm, šķiedras porcelāns, roksmēluma papīrs no abakas, lina šķiedras un piejaukumi, foto I. Dilāne.

Paraugu grāmata lielā – vāks, 30,5x22x4cm, šķiedras porcelāns, roksmēluma papīrs no abakas, lina šķiedras un piejaukumi, foto I. Dilāne.

Paraugu grāmata lielā – atvērums 3, 30,5x22x4cm, šķiedras porcelāns, roksmēluma papīrs no abakas, lina šķiedras un piejaukumi, foto I. Dilāne.

Piecu objektu grupa, kopskats 1, foto I. Dilāne.

Piecu objektu grupa, kopskats 2, foto I. Dilāne.

Piecu objektu grupa, kopskats 3, foto I. Dilāne.

2. pielikums. Diplomanda CV

ILZE DILĀNE

Kūdras iela 7-39

LV 1083 Rīga, Latvija

+371 25608690

ilze.dilane@gmail.com

<http://ilzedilanesart.blogspot.com>

IZGLĪTĪBA

- 2019 -2021** Latvijas Mākslas Akadēmija, Keramikas nodaļas maģistratūra
2001 LMA J. Jurjāna un Kr. Zariņa gleznošanas meistardarbnīca
1999 Latvijas Mākslas Akadēmija, Glezniecības nodaļa, BA
1989 Rīgas Lietišķās Mākslas vidusskola, Trikotāžas modelēšanas nod.

Kursi

- 2013** Prakse pie *Helen Hiebert* un *Susan Mackin Dolan* Kolorado, ASV
2008-2010 Grafikas, augstspiedes, mozaīkas, skulpturālā papīra, skulpturālo grāmatu un papīra liešanas kursi, Southwest School of Art (San Antonio, TX)
2005 Mākslinieciskās papīrliešanas kursi (Odense), Dānija
2001-2002 Syddansk Universitet (Odense), Dānija, dizaina teorijas studijas

PERSONĀLIZSTĀDES

- 2017** No auga līdz papīram, LU Botāniskajā dārzā, Ceļojošā izstāde *Papīra Valoda* Staicelē, Kuldīgā, Alsungā, Jūrkalnē
2016 Ceļojošā izstāde *Papīra Valoda* Alūksnes Muzejs, Kandavas Muzejs, Latvija un LU Botāniskajā dārzā izstādes *Pilnziedā*, *Papīra Valoda* galerijā Master Gothards, Bauskā kopā ar Elgu Grīnvaldi (Izstādes bija iespējamas pateicoties Ziemeļvalstu Kultūras Punkta Mobilitātes atbalstam)
2015 Izstāde *Papīra Valoda* kopā ar Erling Gustafsson, Mencendorfa Nams, Muzejs, Rīga un Papīra darbu izstāde kopā ar Elgu Grīnvaldi Tallinā un Dobeles muzejā (Izstādes bija iespējamas pateicoties Ziemeļvalstu Kultūras Punkta Mobilitātes atbalstam)
2013 *Atklājumi papīrā*, Bauskas Muzejs, Latvija
2012 Izstāde *Papīra Masas gleznojumi*, *Multeum* (Strängnäs), Zviedrija
Ceļojošā izstāde *Krāsas papīrā* un Papīra darbnīca Bērnu jauniešu centrs (Bauska), Alūksnes muzejs (Alūksne)
2011 Izstāde *Prieks Salonā Māksla* (Rīga)
Ceļojošā izstāde *Krāsas papīrā* Jelgavas Mākslas skola
2010 Ceļojošā izstāde *Krāsas papīrā un enkaustika*, (Sigulda) un Leļļu muzejs (Rīga)
2010 *Krāsas papīrā*, galerija *Daugava* (Rīga)
2006 Dānijas kultūras institūts (Rīga)
2006 Galerija *Māksla* (Rīga)
2004 *Dānija ikdienā un ceļā*, Ziemeļvalstu informācijas birojs (Rīga)
2001-2002 Dažādas izstādes Dānijas mākslas apvienībās un galerijās
2000 *Mūzikas instrumenti*, galerija *Čiris* (Rīga)
1999-2003 Galerija *Stengalleriet* (Horsens), Dānija

GRUPAS IZSTĀDES

- 2021** IAPMA Pasta mākslas grāmatu izstāde Oswald de Andrade galerijā, Sao Paulo, Brazil
2019 Studentu grupas izstāde IZGAISMOTS papīra porcelāns, Rīga
2019-2021 Starptautiskais IAPMA papīra liešanas simpozija izstāde LU Botāniskajā dārzā

2018	IAPMA kongresa izstāde <i>Atbildīgais Papīrs</i> un <i>Papīra Pulss</i> , Sofia, Bulgārija, Izstāde Latvijai 100 “ <i>Māksla nešķir, māksla vieno</i> ” sadarbībā ar Ilze Aviks, organizē Pasaules Latviešu mākslas centrs Cēsīs
2017	Mākslas un Lietišķās mākslas izstāde “Meln un Balts”, Pēterbaznīca Rīga IAPMA ceļojošā 30 gadu jubilejas izstāde: <i>Viscaur Spīdošs Austrālijā</i> : Tasmānijas Universitātē, Burmie, Tasmānija, Rokdarbu centrā, Alice Springs, NT Austrālija, Sidnejas galerija, Brisbane bibliotēkā, Monash mākslas galerijā, Melnburna, Austrālija
2016	Daba, Dažādība un Papīra Māksla, IAPMA Congress Brasilia Papīra Bianālē <i>Beer Sheva</i> , Izraēla
2015	Mākslas un Lietišķās mākslas izstāde “Dīvainās Mēžģīnes”, Pēterbaznīca, Rīga
2014	<i>Personīgās Vestures Stāsti</i> , starptautiska mākslas grāmatu izstāde, Redland Muzejs, Cleaveland, Austrālija un UNSW Canberra, Austrālija IAPMA biedru izstāde, Fabriano, Itālija
2012	<i>Plenēra iestāde</i> Bauskas Mākslas muzejā
2010	<i>Hot Wax</i> , Teksasas vaska grupas izstāde, galerija 1550, (Kerville, TX)
2009	<i>Art and Archeology</i> , konkursa izstāde galerijā SAVA, (San Antonio)
2009	<i>Latvian Dimensions</i> , izstāde Latvijas vēstniecībā Vašingtonā, ASV
2009	Skulpturālais papīrs un pašdarināts papīrs, <i>Copper Kitchen SSAC</i> , (San Antonio, TX)
2008	<i>Novel Works, Artist Altered Books</i> , Centrālteksasas Koledža (Kileen)
2007	<i>The American Juried Art Salon</i> , pavasara/ vasaras interneta izstāde
2007	SAVA grupas izstāde restorānā <i>The Lodge</i> (San Antonio, TX)
2005	<i>Citykunst</i> (Odense), Dānija
2004	Galerija <i>Venēcija</i> (Rīga)
2003	<i>Farver I Parken</i> , Holufgordas parks (Odense), Dānija
1997-2009	Mākslas labdarības izstādes, <i>Lions Club Tveita</i> (Oslo), Norvēģija
1999	Galerija <i>Bastejs</i> (Rīga)
1998	Jauno mākslinieku izstāde, EK telpas (Brisele), Beļģija
1998	<i>A. Sūnas galerija</i> , konkursa izstāde <i>Tikai jūra</i> , atzinība (Rīga)
1997	Galerija <i>Arbedjer Kunst</i> (Niborg), Dānija
1996	Starptautiskā mākslas darbnīca un izstāde <i>Tide96</i> (Veile), Dānija

APBALVOJUMI

2018	Mākslinieku residence (papīra liešana, grafika, grāmatu iesiešana), Southwest School of Art, Sanantonio, Teksasa (ASV)
2014, 2015	Mobilitātes stipendija sadarbības braucieniem uz Eksjo Zviedriju un Tallinu Igaunijā
2009	Otrā godalga konkursa izstādē <i>Art and Archeology</i> , SAVA galerija, (San Antonio, TX)
2008	<i>Creative Capital</i> profesionālas attīstības seminārs māksliniekiem, Kultūras sadarbības lietu birojs, Sanantonio pilsētas dome
2002, 2003	Ziemeļvalstu Ministru padomes radošā brauciena stipendija

PUBLISKIE PASŪTĪJUMI un KOLEKCIJAS

2018	Piecas mākslas grāmatas Teksasas Universitātes (UTSA) bibliotēkas speciālajā kolekcijā, Sanantonio, Teksasa, ASV
2015	“IMAGO MUNDI” LUČIANO BENETONA KOLEKCIJA. Cini fonds, Venēcija, Itālija
2013	650 roksmēluma papīra loksnes ielūgumiem <i>AS Antalis</i> 20 gadu jubilejas pasākumam
2005	<i>Ventspils naftas</i> biznesa centra gleznu kolekcija, 4 gleznas
2004	<i>Hansabanka</i> gleznu kolekcija (Rīga), 1 glezna
2004	NORFA konference <i>Cooperation on Research Training in the Baltic Sea Area</i> , 28 miniatūras
2004	Ziemeļvalstu informācijas birojs, viena glezna

2003 Advokātu birojs *Rusanovs, Rode, un Bušs*, gleznu kolekcija par Rīgas tēmu
2001 *Rytmiske Hojskole* (Dānija), gleznu kolekcija ar mūzikas instrumentiem

BIEDRE

2014 IAPMA (Starptautiskā roksmēluma papīra un mākslinieku asociācija), valdes locekle (Board Member at Large)
2010 *Texas Wax* (San Antonio, TX)
2006 SAVA (San Antonio Visual Artists)
2001 *Fynsk Billdedkunstner Verksted* (Odense), Dānija
1997 Latvijas Mākslinieku Savienība

PROFESIONĀLĀ PIEREDZE

2019-2021 IAPMA starptautiskā papīra liešanas simpozija organizēšana Rite, Latvia
2018 Prezentācija „Roksmēluma papīrs starp diviem kontinentiem”, Ilze Dilane & Heather Matthew, IAPMA kongress Sofia, Bulgārija
2014-2021 Publikācijas un papīra paraugi IAPMA žurnālā
2014 Prezentācija IAPMA konferencē Papīrliešanas izglītība Latvijā, Fabriano, Itālija
2011- Pārdaugavas Mūzikas un mākslas skola, skolotāja, papīra darbnīcas *Cronquist* vadītāja
2010-2011 Papīra liešanas iekārtu meklēšana un iegādes koordinācija
2009-2010 Brīvprātīgais darbs *Southwest School of Art* (San Antonio, TX)
2009 Brīvprātīgais darbs SAVA galerijā (San Antonio, TX)
2006-2007 Māksla bērniem, Alamo Ķīniešu skola (San Antonio, TX), mākslas skolotāja
1998-2001 Latvijas Leļļu teātris, skatuves dekoratore
1990-1992 Latvijas Dailes teātris, skatuves dekoratore

Maģistra darbs "Papīra porcelāna un roksmēluma papīra apvienojums mākslas darbā – grāmata kā mākslas telpa " izstrādāts un veikts patstāvīgi, darbā izmantoti tikai tajā norādītie informācijas avoti. Darba elektroniskā kopija atbilst izdrukai.

Esmu informēta, ka autortiesību un citu līdzīgu pārkāpumu gadījumā, kas ir pieļauti maģistra darbā, varu tikt nepielaista pie darba aizstāvēšanas vai var tikt anulēts piešķirtais grāds.

Darba autors: Ilze Dilāne

Piekrītu sava darba publicēšanai Latvijas Mākslas akadēmijas drukātajos un elektroniskajos izdevumos un Latvijas Mākslas akadēmijas interneta vietnē.

Darba autors: Ilze Dilāne

Maģistra darbs "Papīra porcelāna un roksmēluma papīra apvienojums mākslas darbā – grāmata kā mākslas telpa "

iesniegts 2021. gada 24. maijā

Dokumentārā lapa parakstīta ar drošu elektronisko parakstu, kas satur laika zīmogu.